Engelsksproget undervisning på danske kandidatuddannelser

Engelsksproget undervisning på danske kandidatuddannelser

2010

Engelsksproget undervisning på danske kandidatuddannelser

© 2010 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:
Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma efter Dansk Sprognævns anbefalinger

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-598-0

Indhold

Forord 6

1 Resume 7

2 Indledning 10
2.1 Formål 10
2.2 Ekspertgruppe og projektgruppe 11
2.3 Data og metode 11
2.4 Læsevejledning 12

3 Engelsksprogede kandidatuddannelser 14
3.1 Oversigt over de engelsksprogede kandidatuddannelser 14
3.2 Årsager til at universiteterne udbyder engelsksprogede kandidatuddannelser 16
3.3 Årsager til at de studerende søger engelsksprogede kandidatuddannelser 16
3.4 Opsamling og vurdering 18

4 Undervisernes kompetencer 19
4.1 Underviserne 19
4.2 Undervisernes engelskkompetencer 20
4.3 Undervisernes pædagogiske kompetencer 24
4.4 Universiteternes arbejde med at sikre undervisernes kompetencer 26
4.5 Opsamling og vurdering 30

5 De studerendes kompetencer 31
5.1 De studerende 31
5.2 De studerendes engelskkompetencer 31
5.3 De studerendes studiekompetencer 34
5.4 Opsamling og vurdering 36

6 Undervisningssituationen 38
6.1 Undervisning af internationale studerende 38
6.2 Valg af undervisningsformer 39
6.3 Dannelse af grupper 40
6.4 Spørgsmål 41
6.5 Brug af visuelle hjælpemidler 42
6.6 Andre særlige hensyn eller tiltag 43
6.7 Brug af dansk 43
6.8 Undervisernes oplevelse 45
6.9 De studerendes oplevelse 47
6.10 Opsamling og vurdering 48

7 Kvaliteten af engelsksproget undervisning 50
7.1 Underviseres og studerendes vurdering af kvaliteten 50
7.2 Faktorer der påvirker kvaliteten 51
7.3 Opsamling og vurdering 53

Appendiks

Appendiks A: Projektbeskrivelse for undersøgelse af undervisningen på engelsksprogede kandidatuddannelser 54

Appendiks B: Ekspertgruppens medlemmer 58

Appendiks C: Metode 59

Appendiks D: Litteratur om engelsksproget undervisning 63

Appendiks E: Kortlægning af engelsksprogede kandidatuddannelser 66

Forord

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) præsenterer i denne rapport en undersøgelse af undervisningen på engelsksprogede kandidatuddannelser i Danmark. Undersøgelsen sætter fokus på de muligheder og udfordringer der kan opstå når undervisningen foregår på engelsk.

EVA håber at undersøgelsen vil bidrage til at nuancere debatten om engelsksproget undervisning og inspirere universiteterne til at forbedre denne undervisning og imødegå de kvalitetsudfordringer der ifølge undersøgelsen kan være i forbindelse med undervisning på engelsk.

Undersøgelsen er rekvireret af Universitets- og Bygningsstyrelsen (UBST) og er gennemført i perioden november 2009 til november 2010.

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Resume

Denne undersøgelse sætter fokus på den engelsksprogede undervisning på de danske kandidatuddannelser og undersøger hvad det betyder for undervisningens kvalitet at den foregår på engelsk. Hvilke muligheder og udfordringer opstår der når undervisningen foregår på engelsk, og hvad gør universiteterne for at sikre og udvikle kvaliteten i den engelsksprogede undervisning? Derudover kortlægger undersøgelsen hvor mange kandidatuddannelser der aktuelt udbydes på engelsk.

Overordnet konklusion
Undersøgelsen tegner et overvejende positivt billede af den engelsksprogede undervisning. De fleste undervisere og studerende vurderer at det ikke har negative konsekvenser for kvaliteten af undervisningen at den foregår på engelsk. De vurderer at undervisere og studerende har tilstrækkelige engelskkompetencer, at undervisernes pædagogiske kompetencer og de studerendes studiekompetencer er tilstrækkelige, og at underviserne på forskellig vis tilpasser deres undervisning så den tager hensyn til at studentergruppen er international og studerer på et fremmedsprog.

Men samtidig viser undersøgelsen at en mindre gruppe undervisere og studerende vurderer at kvaliteten af undervisningen forringes når undervisningen foregår på engelsk. De vurderer at nogle undervisere og studerende ikke har tilstrækkelige sproglige kompetencer, at nogle undervisere ikke har tilstrækkelige pædagogiske kompetencer, at nogle studerende ikke har tilstrækkelige studiekompetencer, og at nogle undervisere ikke tager hensyn til at studentergruppen er international og multikulturel, har forskellige læringstilgange og studerer på et fremmedsprog.

Ekspertgruppen vurderer at det er vigtigt at universiteterne fortsætter med at arbejde for at sikre og udvikle kvaliteten i den engelsksprogede undervisning og retter en særlig indsats mod den gruppe undervisere og studerende som ikke har tilstrækkelige sproglige, pædagogiske og studiemæssige kompetencer.

Undervisningen på en række danske kandidatuddannelser foregår på engelsk for at universiteterne kan tiltrække de bedst kvalificerede undervisere og forskere fra ind- og udland og leve op til Bolognaprocessens mål om at tiltrække internationale studerende. Derfor er det også vigtigt at universiteterne aktivt sikrer at kvaliteten af undervisningen ikke forringes når undervisningen foregår på engelsk frem for på de studerendes førstesprog.

Engelsksprogede kandidatuddannelser
Undersøgelsen viser at universiteterne udbyder 193 kandidatuddannelser på engelsk. Ud af disse kan 116 uddannelser ændre undervisningssproget til dansk hvis der ikke er studerende som ønsker at undervisningen bliver gennemført på engelsk. 41 af kandidatuddannelserne udbydes også på dansk og giver dermed danske studerende mulighed for at vælge mellem engelsksproget og dansksproget undervisning.

Siden 2007 er antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser steget med 39. Der er sket en markant stigning (på 97 kandidatuddannelser) i antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser der kan ændre undervisningssproget til dansk hvis der ikke er studerende som ønsker undervisningen gennemført på engelsk. Til gengæld er der sket et fald i antallet af kandidatuddannelser der udbydes på både dansk og engelsk, på 19.

Muligheder i forbindelse med engelsksprogede kandidatuddannelser
Undersøgelsen viser at universiteterne udbyder engelsksprogede kandidatuddannelser for at tiltrække internationale studerende og de bedst kvalificerede forskere og for at give de studerende kompetencer de kan bruge på det globaliserede arbejdsmarked. De studerende søger de engelsksprogede kandidatuddannelser af forskellige grunde. Det kan være for at forbedre deres engelskkompetencer, øge deres jobmuligheder, udvikle deres evne til at arbejde på tværs af kulturer og sprog, oparbejde en forståelse af egen og andres kultur og udvikle en international tilgang til problemstillinger.

Ekspertgruppen vurderer at det kan være stærkt berigende for de studerende at gennemføre en engelsksproget kandidatuddannelse. Når den engelsksprogede undervisning er af høj kvalitet, får de studerende et fagligt perspektiv forærende i kraft af en bredere faglig indsigt og flere internationale kontekster og eksempler. Der er mulighed for at udvikle en stærk international dimension på kandidatuddannelsen, give de studerende mulighed for at se deres egen baggrund og kultur i et nyt lys og give dem en forståelse af kulturelle forskelle som kan bidrage til deres faglige forståelse og til deres forståelse af den globale verden de skal fungere i.

På trods af de mange muligheder ved engelsksprogede kandidatuddannelser er det samtidig vigtigt at være opmærksom på at der også er risiko for forringelser af kvaliteten af kandidatuddannelserne. En mindre gruppe undervisere og studerende vurderer at kvaliteten af undervisningen forringes når undervisningen foregår på engelsk. Derudover er det vigtigt at universiteterne udbyder dansksprogede kandidatuddannelser hvis uddannelserne er rettet mod et dansksproget arbejdsmarked. Universiteterne skal være opmærksomme på at sikre en dansk fagterminologi for de studerende som skal fungere i en dansksproget professionel sammenhæng.

Undersøgelsen viser at undervisere og studerende i overvejende grad vurderer at kvaliteten af den engelsksprogede undervisning er god. En gruppe undervisere vurderer dog at deres undervisning forringes når den skal foregå på engelsk. Undersøgelsen viser også at undervisere og studerende oplever en række faktorer som afgørende for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Det er især underviseres og studerendes engelskfærdigheder og de studerendes aktive deltagelse der har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Undervisernes kompetencer
Undersøgelsen viser at undervisere og studerende vurderer at undervisernes engelskkompetencer generelt er gode. Det gælder i forhold til at læse, skrive, forstå og kommunikere mundtligt på engelsk. Men der er også behov for forbedring. Bl.a. er der studerende som vurderer at nogle underviseres engelskkompetencer har en negativ indflydelse på kvaliteten af undervisningen, og der er undervisere som oplever udfordringer i forhold til at tale klart og tydeligt, huske ord, huske udtryk og udtale ord korrekt.

Universiteterne arbejder på forskellig vis med at sikre kvaliteten af undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer. Nogle universiteter tilbyder fx engelskkurser, nogle tilbyder kurser i pædagogik, og nogle fremhæver en aktiv ansættelsespolitik hvor der stilles krav om gode engelskkompetencer, som et element der er med til at sikre kvaliteten af undervisernes kompetencer og dermed kvaliteten af undervisningen.

Ekspertgruppen vurderer at det er vigtigt at fokusere på tilbud til underviserne om opgradering af deres engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer. Universiteterne kan med fordel være opmærksomme på både systematisk at tilbyde sådanne kurser til underviserne og at gøre tilbuddene synlige. Ekspertgruppen vurderer også at det vil være hensigtsmæssigt at de studerende vurderer undervisernes engelskkompetencer som en fast del af kursusevalueringerne. Det kan være med til at sikre kvaliteten af den engelsksprogede undervisning og øge opmærksomheden omkring at denne undervisning er et prioriteret valg, og at undervisningens kvalitet derfor må være på et vist niveau. Derudover er det vigtigt at universiteterne afdækker og sikrer undervisernes kompetencer allerede når de rekrutterer undervisere til de engelsksprogede kandidatuddannelser.

De studerendes kompetencer
Undersøgelsen viser at de fleste studerende har de nødvendige engelskkompetencer og studiekompetencer. En mindre gruppe studerende har dog ikke tilstrækkelige kompetencer til at tale og skrive akademisk engelsk. De har brug for at blive bedre til at deltage i diskussioner og til at skrive akademiske opgaver.

Ekspertgruppen vurderer at de studerendes mundtlige og skriftlige engelskkompetencer er et vigtigt opmærksomhedspunkt for universiteterne når de fremadrettet skal sikre kvaliteten af kandidatuddannelserne. Hvis ikke alle studerende har et tilstrækkeligt sprogligt kompetenceniveau, kan det have en negativ indflydelse på det faglige niveau og de studerendes viden- og kompetenceopbygning. Derfor ser ekspertgruppen det som hensigtsmæssigt hvis universiteterne i forbindelse med undervisningen giver de studerende mulighed for at forbedre fx deres skriftlige engelskkompetencer, og at universiteterne i tilstrækkeligt omfang informerer de studerende om disse tilbud. Det kunne også være relevant at undersøge om strengere krav til de studerendes engelskkompetencer ved optagelsen ville have en positiv indflydelse på kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Undervisningssituationen
Undersøgelsen viser at en international studentergruppe kræver særlig opmærksomhed omkring de valg underviserne og de studerende tager i forskellige undervisningssituationer, og at underviserne er nødt til at gøre sig flere overvejelser over deres undervisning når de underviser en international studentergruppe.

Undersøgelsen viser at mange undervisere tilpasser deres undervisning når de skal undervise internationale studerende. De er fx opmærksomme på at tilpasse brugen af undervisningsformer, de gør sig overvejelser over hvordan grupper skal dannes, hvordan de skaber en undervisningssituation hvor de studerende er trygge ved at stille spørgsmål og hvordan visuelle hjælpemidler og det danske sprog skal bruges i den engelsksprogede undervisning.

Derudover viser undersøgelsen at en gruppe undervisere oplever at det kræver ekstra arbejde og er mere udfordrende at undervise på engelsk og at undervise en international studentergruppe. I tråd med det oplever en gruppe studerende at det kræver ekstra arbejde og er sværere at studere på engelsk end på førstesproget.

Ekspertgruppen vurderer at det er vigtigt at underviserne tager specielle hensyn til de studerende når undervisningen ikke foregår på de studerendes førstesprog. For at underviserne skal blive endnu bedre til at forudse hvilke udfordringer der kan opstå, og være klædt på til undervisningen, kan universiteterne med fordel opkvalificere de undervisere der oplever at have problemer i den forbindelse. Det kunne fx være relevant med kursustilbud om pædagogiske kompetencer med fokus på et multikulturelt læringsrum.

Ekspertgruppen vurderer også at det er vigtigt at underviserne er bevidste om brugen af dansk i den engelsksprogede undervisning, og at brugen af dansk så vidt muligt begrænses. Der bør være samme betingelser og muligheder for danske og internationale studerende. I forlængelse heraf er det vigtigt at universiteterne er opmærksomme på at stille tilstrækkelige krav til de studerendes engelskkompetencer så de studerende kan deltage aktivt i den engelsksprogede undervisning.

2 Indledning

I 2008 udgav regeringens sprogudvalg rapporten *Sprog til tiden* der bl.a. fokuserede på engelsksproget undervisning på de danske universiteter. Rapporten opsummerede en række fordele og ulemper ved at en stadig stigende del af undervisningen på de danske universiteter gennemføres på engelsk, og konkluderede i den forbindelse at det er vigtigt at hverken dansk eller engelsk marginaliseres som undervisningssprog. Rapporten anbefalede derfor at universiteterne formulerede sprogstrategier hvor valget af dansk eller engelsk som undervisningssprog begrundes i henhold til konkurrencehensyn og samfundsbehov. Idet indførelsen af engelsk som undervisningssprog kan påvirke kvaliteten af undervisningen, er det relevant at undersøge hvilke muligheder og udfordringer der opstår når undervisningen gennemføres på engelsk.

På baggrund af *Regeringens opfølgning på sprogudvalgets rapport* fra marts 2009 har Universitets- og Bygningsstyrelsen (UBST) bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at gennemføre en undersøgelse af kvaliteten af den engelsksprogede undervisning på danske kandidatuddannelser og herunder af universiteternes arbejde for at sikre en høj kvalitet af den engelsksprogede undervisning. Derudover skal undersøgelsen kortlægge hvor mange kandidatuddannelser der aktuelt udbydes, hvor alle delelementer er på engelsk.

2.1 Formål

Undersøgelsens overordnede formål er at undersøge hvordan det påvirker kvaliteten af undervisningen når hele kandidatuddannelser udbydes på engelsk. På en række danske kandidatuddannelser er engelsk indført som undervisningssprog i alle delelementer af uddannelsen, og det er relevant at undersøge hvilke konsekvenser dette har for undervisningen og den faglige kvalitet af kandidatuddannelsen.

Den faglige kvalitet kan tænkes udfordret på flere måder. For det første kan undervisningens faglige kvalitet variere hvis undervisere og studerende ikke har tilstrækkelige sprogkundskaber. For det andet kan det have betydning for de studerendes læringsudbytte hvis den engelsksprogede undervisning er en stor og overraskende udfordring for de studerende. For det tredje kan en mere mangfoldig underviser- og studentergruppe sætte universiteterne over for at skulle håndtere en række kulturelle udfordringer som også kan have betydning for den faglige kvalitet.

Samtidig kan den engelsksprogede undervisning rumme muligheder for at øge den faglige kvalitet af undervisningen og af den samlede kandidatuddannelse. For det første ved at skabe mulighed for at tiltrække udenlandske undervisere med særlige kvalifikationer og forskningserfaring inden for fagområdet. For det andet kan de studerendes læringsudbytte blive større i og med at de bliver bedre til at bruge engelsk som fagsprog og til at samarbejde med internationale studerende.

Undersøgelsen vil søge svar på følgende spørgsmål:

- Hvilke udfordringer og muligheder opstår i forhold til undervisningens kvalitet når hele kandidatuddannelser udbydes på engelsk?
- Hvilke konsekvenser kan det have for undervisningens faglige kvalitet at alle aktiviteter foregår på engelsk?
- Hvordan arbejder universiteterne på at sikre og udvikle kvaliteten i den engelsksprogede undervisning?

2.2 Ekspertgruppe og projektgruppe

Denne undersøgelse er gennemført af en projektgruppe på EVA. Projektgruppen har haft ansvaret for den samlede undersøgelse af engelsksproget undervisning på kandidatuddannelserne, har udarbejdet rapporten og har i øvrigt haft det praktiske og metodiske ansvar for undersøgelsen. En ekspertgruppe har med udgangspunkt i undersøgelsens formål haft ansvaret for undersøgelsens faglige vurderinger. De faglige vurderinger udtrykker ekspertgruppens samlede holdning.

Ekspertgruppen består af:

- Glenn Ole Hellekjær, lektor ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo
- Hanne Leth Andersen, prorektor ved Roskilde Universitet (RUC)
- Jan Nedertorp Nielsen, director i Global Recruitment, Vestas Wind Systems A/S
- Karen M. Lauridsen, lektor ved Institut for Sprog og Erhvervskommunikation, Handelshøjskolen, Aarhus Universitet (AU)
- Adam Baden, studerende på Master of Science in International Business and Politics, Copenhagen Business School (CBS).

Eksperterne beskrives nærmere i appendiks B.

Følgende konsulenter fra EVA har deltaget i projektet:

- Evalueringskonsulent Christel Sølvhjelm (projektleder fra 1. august 2010)
- Evalueringskonsulent Thomas Rasmussen
- Evalueringskonsulent Hanne Maria Elsnab (projektleder indtil 1. august 2010).

Evalueringsmedarbejderne Camilla El-Sayed og Line Fly Pedersen har desuden deltaget i væsentlige dele af projektforløbet.

2.3 Data og metode

Undersøgelsen bygger på fire datakilder: en kortlægning af engelsksprogede kandidatuddannelser, to spørgeskemaundersøgelser blandt hhv. undervisere og studerende og caseundersøgelser på fire kandidatuddannelser.

Kortlægning af engelsksprogede kandidatuddannelser

Undersøgelsen bliver indledt af en kortlægning af hvilke kandidatuddannelser der aktuelt udbydes som rent engelsksprogede uddannelser. Kortlægningen bygger videre på den oversigt fra 2007 der blev anvendt af regeringens sprogudvalg. Som led i kortlægningen har EVA indsamlet oplysninger om undervisere og studerende på kandidatuddannelserne.

Spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere på de engelsksprogede kandidatuddannelser. I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne bl.a. blevet bedt om at vurdere den engelsksprogede undervisnings betydning for den faglige kvalitet og i øvrigt vurdere hvilke udfordringer og muligheder den engelsksprogede undervisning indebærer. Spørgeskemaet er sendt ud til et tilfældigt og repræsentativt udvalg af undervisere på engelsksprogede kandidatuddannelser.

Spørgeskemaundersøgelse blandt studerende

Der er på tilsvarende vis gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt de studerende på de engelsksprogede kandidatuddannelser. Spørgeskemaet er sendt til et tilfældigt og repræsentativt udvalg af studerende på de engelsksprogede kandidatuddannelser. Ud over spørgsmål om førstesprog og forudgående uddannelse er de studerende blevet bedt om at vurdere deres egne udfordringer i forhold til at gennemføre en engelsksproget kandidatuddannelse, ligesom de er blevet bedt om at forholde sig til den engelsksprogede undervisnings betydning for kandidatuddannelsens samlede faglige kvalitet. Undersøgelsen er gennemført blandt studerende på kandidatuddannelsernes afsluttende år.

Begge spørgeskemaundersøgelser er gennemført på engelsk. Resultaterne af undersøgelserne baserer sig på underviseres og studerendes vurderinger af egne og den anden parts engelskkompetencer. Det har ikke været en del af undersøgelsen at teste respondenternes engelskkompetencer, og dermed giver resultaterne ikke et billede af undervisernes kompetencer i forhold til et absolut niveau.

Caseundersøgelser
EVA har udvalgt fire kandidatuddannelser til mere dybdegående analyse af hvordan udfordringerne ved at udbyde undervisning på engelsk konkret kommer til udtryk, og af hvilke tiltag universiteterne har sat i værk for at imødegå udfordringerne. De fire kandidatuddannelser er valgt ud fra et ønske om spredning på faglige hovedområder og geografi og ud fra et ønske om at kandidatuddannelserne har eksisteret som engelsksprogede i længere tid med tilpas mange studerende og en fordeling på 40/60 mellem internationale og danske studerende. Ud fra disse kriterier er følgende kandidatuddannelser blevet valgt:

- Master of Science in Public Health på Syddansk Universitet (SDU), Campus Esbjerg
- Master of European Studies på Aarhus Universitet (AU)
- Master of Science in Engineering (Computer Science and Engineering) på Danmarks Tekniske Universitet (DTU)
- Master of International Marketing and Management på CBS.

Caseundersøgelserne omfatter interview med studie- og institutledelser og fokusgruppeinterview med hhv. studerende og undervisere. I rapportens kapitler vil der blive refereret til både interview og fokusgruppeinterview som interview. Under besøgene har EVA ligeledes observeret undervisningen og bedt om evt. uddybende information om universitetets arbejde med at sikre kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

En mere detaljeret beskrivelse af data og metode og en vurdering af datas kvalitet findes i appendiks C.

2.4 Læsevejledning

Ud over forord, resume og indledning består rapporten af fem kapitler og fem appendikser.

Kapitel 3 indeholder en oversigt over de engelsksprogede kandidatuddannelser og viser den udvikling der er sket siden den seneste kortlægning i 2007. Derudover handler kapitlet om universiteternes og de studerendes grunde til hhv. at udbyde og at søge de engelsksprogede kandidatuddannelser.

Kapitel 4 sætter fokus på undervisernes kompetencer og undersøger hvordan undervisere og studerende vurderer undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer, og hvilken betydning undervisernes kompetencer har for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Kapitel 5 ser nærmere på de studerendes kompetencer og undersøger hvordan undervisere og studerende vurderer de studerendes engelskkompetencer og studiekompetencer, og hvilken betydning de studerendes kompetencer har for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Kapitel 6 går tæt på undervisningssituationen og handler om de valg undervisere og studerende tager i forbindelse med den engelsksprogede undervisning, og om de to gruppers oplevelse af den engelsksprogede undervisning.

Kapitel 7 belyser undervisernes og de studerendes vurdering af kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Kapitlet belyser desuden hvilke udfordringer de to grupper oplever i forhold til kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Appendiks A indeholder undersøgelsens projektbeskrivelse.

Appendiks B beskriver ekspertgruppens medlemmer.

Appendiks C indeholder en detaljeret beskrivelse af undersøgelsens metode og datakilder.

Appendiks D giver et overblik over relevant litteratur om engelsksproget undervisning.

Appendiks E indeholder en oversigt over hvert universitets udbud af engelsksprogede kandidatuddannelser.

3 Engelsksprogede kandidatuddannelser

Dette kapitel præsenterer de engelsksprogede kandidatuddannelser og undersøger hvorfor universiteterne udbyder og de studerende søger de engelsksprogede kandidatuddannelser. Hvad er universiteternes vigtigste grunde til at udbyde engelsksprogede kandidatuddannelser? Hvad opnår de studerende ved at tage en engelsksproget kandidatuddannelse som de ikke ville have opnået ved at tage en tilsvarende dansksproget kandidatuddannelse?

Kapitlet er inddelt i fire afsnit. Det første indeholder en oversigt over universiteternes udbud af engelsksprogede kandidatuddannelser og sammenligner det med udbuddet af engelsksprogede kandidatuddannelser i 2007. Det andet afsnit handler om universiteternes grunde til at udbyde engelsksprogede kandidatuddannelser, og det tredje fokuserer på de studerendes udbytte ved at tage en engelsksproget kandidatuddannelse frem for en kandidatuddannelse på deres førstesprog. Det fjerde afsnit samler op på kapitlet.

3.1 Oversigt over de engelsksprogede kandidatuddannelser

Som led i undersøgelsen har EVA gennemført en kortlægning af hvilke kandidatuddannelser universiteterne udbyder på engelsk. Tabel 1 viser hvor mange kandidatuddannelser de enkelte universiteter udbyder, hvor mange af disse uddannelser der også bliver udbudt på dansk, og om den engelsksprogede kandidatuddannelse kan ændre undervisningssproget til dansk. Opdelingen i hovedområder følger *UddannelsesGuidens* opdeling af kandidatuddannelser.

Tabel 1
Kandidatuddannelser der udbydes på engelsk i 2009/10

	Humaniora	Samfundsvidenskab[1]	Teologi	Naturvidenskab	Sundhedsvidenskab	Teknisk videnskab	Total for universitetet	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk[2]	Uddannelsen udbydes også på dansk
Københavns Universitet (KU)	8	3	2	29	-	-	42	19	23
Aarhus Universitet (AU)	5	4	1	29	-	-	39	32	2
Syddansk Universitet (SDU)	4	3	-	9	1	2	19	5	2
Roskilde Universitet (RUC)	3	5	-	6	-	-	14	-	12
Aalborg Universitet (AAU)	3	5	-	7	-	31	46	36	1
Danmarks Tekniske Universitet (DTU)	-	-	-	-	-	24	24	24	-
Copenhagen Business School (CBS)	-	7	-	-	-	-	7	-	1
IT-Universitetet i København	-	-	-	-	-	2	2	-	-
I alt	23	27	3	80	1	59	193	116	41

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

[1] Samfundsvidenskab omfatter også kategorierne erhvervsøkonomi og erhvervssprog.

[2] Uddannelsen kan ændre undervisningssproget til dansk hvis ingen studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk.

Tabellen viser at universiteterne tilsammen udbyder 193 kandidatuddannelser på engelsk. AAU, KU og AU udbyder flest kandidatuddannelser, mens IT-Universitetet i København og CBS udbyder færrest kandidatuddannelser. Det er dog vigtigt at være opmærksom på at antallet af kandidatuddannelser ikke siger noget om volumen, fx antal undervisningstimer eller antal studerende. På CBS er der fx få engelsksprogede kandidatuddannelser, men mange forskellige engelsksprogede spor eller specialiseringer. Universiteterne udbyder flest engelsksprogede kandidatuddannelser inden for naturvidenskab og teknisk videnskab og færrest inden for sundhedsvidenskab og teologi.

Universiteterne har oplyst at 116 af de engelsksprogede kandidatuddannelser kan ændre undervisningssproget til dansk hvis der ikke er studerende som ønsker at undervisningen bliver gennemført på engelsk. Der er ikke oplysninger om hvor ofte dette sker.

Derudover viser tabellen at 41 af kandidatuddannelserne også udbydes på dansk. De studerende har dermed i disse tilfælde mulighed for at vælge om de vil følge kandidatuddannelsen på dansk eller på engelsk.

I 2007 gennemførte UBST og Rektorkollegiet en lignende kortlægning af hvilke kandidatuddannelser universiteterne udbyder på engelsk. Tabel 2 viser hvor mange kandidatuddannelser de enkelte universiteter udbød i 2007, hvor mange af disse uddannelser der også blev udbudt på dansk, og om den engelsksprogede kandidatuddannelse kunne ændre undervisningssproget til dansk.

Tabel 2
Kandidatuddannelser der blev udbudt på engelsk i 2007

	Humaniora	Erhvervssprog	Teologi	Samfundsvidenskab	Erhvervsøkonomi	Naturvidenskab	Teknisk videnskab	Sundhedsvidenskab	Total for universitetet	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk[1]	Uddannelsen udbydes også på dansk
Københavns Universitet	4	-	-	1	-	27	-	1	33	19	3
Aarhus Universitet	4	1	-	1	9	19	5	-	39	-	25
Syddansk Universitet	4	2	-	3	7	17	8	1	42	-	5
Roskilde Universitetscenter	3	-	-	4	-	5	-	-	12	-	12
Aalborg Universitet	3	-	-	2	3	1	-	-	9	-	-
Danmarks Tekniske Universitet	-	-	-	-	-	-	14	-	14	-	14
Handelshøjskolen i København	-	-	-	-	3	-	-	-	3	-	1
Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU)	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-
IT-Universitetet i København	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-
Total	18	3	0	11	22	71	27	2	154	19	60

Kilde: UBST og Rektorkollegiet 2007.

[1] Uddannelsen kan ændre undervisningssproget til dansk hvis ingen studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk.

Tabellen viser at universiteterne tilsammen udbød 154 kandidatuddannelser på engelsk i 2007. SDU, AU og KU udbød flest kandidatuddannelser, mens DPU, IT-Universitetet i København og Handelshøjskolen i København udbød færrest kandidatuddannelser. Igen er det vigtigt at være opmærksom på at antallet af kandidatuddannelser ikke fortæller noget om volumen, fx antal undervisningstimer eller antal studerende. Universiteterne udbød flest engelsksprogede kandidatuddannelser inden for naturvidenskab og færrest inden for teologi, sundhedsvidenskab og erhvervssprog. I forhold til erhvervssprog er det dog vigtigt at være opmærksom på at disse kandidatuddannelser som regel delvist gennemføres på et fremmedsprog, herunder engelsk.

På baggrund af EVA's kortlægning fra 2010 kan man udlede at der er sket en stigning i antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser. Universiteterne udbyder i 2010 193 kandidatuddannelser på engelsk – en stigning på 39 kandidatuddannelser i forhold til 2007. Den største stigning i antal engelsksprogede kandidatuddannelser er sket på AAU. I 2007 udbød AAU 9 kandidatuddannelser på engelsk, mens det tal er steget til 46 i 2010. Et enkelt universitet, SDU, har reduceret antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser. I 2007 udbød SDU 42 kandidatuddannelser på engelsk, mens det tal er faldet til 19 i 2010.

Tabel 2 viser også at 19 af de engelsksprogede kandidatuddannelser i 2007 kunne ændre undervisningssproget til dansk hvis der ikke var studerende som ønskede undervisningen gennemført på engelsk. I 2010 er antallet 116 – en stigning på 97 kandidatuddannelser.

Samtidig viser tabel 2 at 60 af kandidatuddannelserne i 2007 også blev udbudt på dansk. De studerende havde dermed mulighed for at vælge om de ville følge kandidatuddannelsen på dansk eller på engelsk. På baggrund af EVA's kortlægning fra 2010 kan man udlede at der er sket et fald i antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser der også udbydes på dansk. Nu er tallet 41, og dermed er der 19 færre kandidatuddannelser hvor det er muligt for de studerende at vælge om de ønsker at følge uddannelsen på dansk eller engelsk.

3.2 Årsager til at universiteterne udbyder engelsksprogede kandidatuddannelser

De fire universiteter der har deltaget i caseundersøgelserne, har alle valgt at udbyde engelsksprogede kandidatuddannelser for at nå en række centrale mål. Et af målene er at kunne tiltrække de bedst kvalificerede forskere. Gruppen af potentielle undervisere i ind- og udland er meget større når undervisningen foregår på engelsk, og det er universiteternes erfaring at de med engelsksprogede kandidatuddannelser lettere kan tiltrække kvalificerede udenlandske forskere med engelsk som første- eller andetsprog.

Et andet af universiteternes mål er at kunne tiltrække internationale studerende og dermed leve op til Bologna-processens mål om at skabe et fælleseuropæisk område for videregående uddannelse med fri mobilitet for studerende, undervisere og dimittender og at gøre europæisk videregående uddannelse tiltrækkende for studerende fra andre verdensdele. Antallet af internationale studerende på de engelsksprogede kandidatuddannelser i Danmark er stigende, ligesom antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser er stigende. Ifølge de seneste mobilitetstal fra Styrelsen for International Uddannelse er antallet af internationale studerende der tager en hel kandidatuddannelse i Danmark, steget fra 1.737 i 2000 til 3.183 i 2008.[1] Som det foregående afsnit viser, er antallet af engelsksprogede kandidatuddannelser steget fra 154 i 2007 til 193 i 2010.

Et tredje af universiteternes mål er at give de studerende kompetencer de kan bruge på det globaliserede arbejdsmarked. Det gælder både engelskkompetencer og interkulturelle kompetencer. De fire universiteter er enige om at en engelsksproget kandidatuddannelse giver de studerende flere muligheder for at få et job fordi de kan søge job i mange forskellige lande. Deres engelskkompetencer forbedres, og de lærer at arbejde sammen med mennesker fra andre kulturer.

3.3 Årsager til at de studerende søger engelsksprogede kandidatuddannelser

Interviewene med ledelse, undervisere og studerende i forbindelse med de fire caseundersøgelser viser at de studerende kan opnå flere forskellige fordele ved at tage en engelsksproget kandidatuddannelse. De tre grupper fremhæver bl.a. at man som studerende på en engelsksproget kandidatuddannelse:

- Bliver bedre til engelsk. Det giver sprogfærdigheder som åbner verden og arbejdsmarkedet for de studerende. Som en tysk studerende forklarede, vil den engelsksprogede kandidatuddan-

[1] *http://www.iu.dk/publikationer/2010-1/mobilitetsstatistik-for-de-videregaaende-uddannelser-2008-09/Detaljerede%20tal%20-%20Hel%20uddannelse%200809.pdf.*

nelse give hende flere muligheder for at finde job. Hun kan søge job i Tyskland, i Danmark eller i et helt tredje land.
- Får indblik i og viden om faglige emner i de lande hvor de internationale studerende kommer fra.
- Lærer at arbejde på tværs af kulturer og sprog og lærer at kommunikere med mennesker der ikke taler perfekt engelsk. De studerende bliver tolerante over for accent og kan nemmere forstå andre.
- Oparbejder en forståelse af andre kulturer og lærer at samarbejde med mennesker med en anden kulturel baggrund. De studerende bliver opmærksomme på deres egen kulturelle indforståethed – hvad der er særligt dansk, og hvad personer med en anden kulturel baggrund ikke umiddelbart forstår. En engelsksproget kandidatuddannelse giver dermed de studerende større bevidsthed om egen kultur og udsyn i forhold til andre kulturer.
- Opnår en mere international tilgang til problemstillinger. Som en underviser formulerededet, er det nemmere for en dimittend fra en engelsksproget kandidatuddannelse at komme ind i en international eller global tankegang. Det er mere nærliggende for disse dimittender at tage udgangspunkt i ideer fra udlandet og omsætte dem til løsninger i Danmark.
- Undervises af mere kvalificerede forskere.

I spørgeskemaundersøgelsen er de studerende blevet spurgt i hvilken grad de vurderer at en engelsksproget kandidatuddannelse vil være en fordel for dem når de skal søge arbejde. Svarene fremgår af tabel 3.

Tabel 3
To what extent do you think having completed a master programme in English will give you an advantage when applying for a job?

	Frequency	Percent
To a large extent	52	30 %
To some extent	71	40 %
To a limited extent	38	22 %
Not at all	15	9 %
Total	176	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Tabellen viser at en stor gruppe studerende (70 %) vurderer at den engelsksprogede kandidatuddannelse i høj grad eller i nogen grad vil være en fordel for dem når de skal søge arbejde. En mindre gruppe studerende (22 %) vurderer at dette kun i begrænset omfang vil være tilfældet, mens en lille gruppe studerende (9 %) slet ikke mener at det vil være en fordel for dem.

De studerende er også blevet spurgt om de er interesserede i at have engelsk som arbejdssprog. Svarene fremgår af tabel 4.

Tabel 4
Are you interested in taking a job where English is the working language?

	Frequency	Percent
Very interested	73	42 %
Interested	80	46 %
Not very interested	19	11 %
Not interested	4	2 %
Total	176	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Tabellen viser at langt de fleste studerende på engelsksprogede kandidatuddannelser (87 %) er interesserede eller meget interesserede i at have engelsk som arbejdssprog.

3.4 Opsamling og vurdering

I 2010 udbyder universiteterne193 kandidatuddannelser på engelsk. 116 af uddannelserne kan ændre undervisningssproget til dansk hvis der ikke er studerende som ønsker at undervisningen bliver gennemført på engelsk. 41 af kandidatuddannelserne udbydes også på dansk. I forhold til 2007 udbydes der i dag 39 flere engelsksprogede kandidatuddannelser, og 97 flere af de engelsksprogede kandidatuddannelser kan i dag ændre undervisningssproget til dansk hvis der ikke er studerende der ønsker at undervisningen skal gennemføres på engelsk. Der er 19 færre engelsksprogede kandidatuddannelser der i dag også udbydes på dansk.

Ekspertgruppen vurderer at undervisning på engelsk på mange måder kan være en fordel i forhold til undervisningens faglige indhold. De studerende på en engelsksproget kandidatuddannelse indgår i et internationalt læringsrum hvor de mange forskellige kulturer kan bidrage til at øge den faglige forståelse. Dette er dog kun en styrke hvis underviserne og universiteterne er bevidste om disse forhold. Det er vigtigt at universiteterne både har fokus på underviserens kompetencer og sikrer at underviserne er bevidste om de kulturelle faktorer der gør sig gældende i et internationalt læringsrum.

Hvis underviserne forstår at udnytte de forskellige kulturer i læringsrummet, er der mulighed for at udvikle en stærk international dimension på kandidatuddannelsen: Konkrete forhold, værdier, normer og traditioner er forskellige i forskellige kulturer, og at italesætte det forhold giver de studerende mulighed for at se deres egen baggrund og kultur i et nyt lys. Det giver dem en forståelse af de store forskelle mellem kulturer, hvilket også kan bidrage til deres faglige forståelse og til deres forståelse af den globale verden de skal fungere i.

Der er primært tre grunde til at universiteterne udbyder engelsksprogede kandidatuddannelser. Den første er at universiteterne skal kunne tiltrække de bedst kvalificerede forskere, den anden er at de skal kunne tiltrække internationale studerende, og den tredje er at de skal kunne give de studerende kompetencer de kan bruge på det globaliserede arbejdsmarked.

De studerende vælger engelsksprogede kandidatuddannelser af forskellige grunde som fx øgede jobmuligheder og et ønske om at have engelsk som arbejdssprog. Undervisere og studerende fremhæver at en engelsksproget kandidatuddannelse kan forbedre de studerendes engelskkompetencer, udvikle deres evne til at arbejde på tværs af kulturer og sprog, oparbejde en forståelse af egen og andres kultur, udvikle en international tilgang til problemstillinger og sikre de studerende undervisning af kvalificerede forskere.

Ekspertgruppen vurderer det positivt at universiteterne søger at gøre deres kandidater attraktive for et globalt arbejdsmarked. Det er dog samtidig vigtigt at universiteterne vurderer værdien af at udbyde en kandidatuddannelse på engelsk og er opmærksomme på at sikre en dansk fagterminologi for de studerende som skal fungere i en dansksproget professionel sammenhæng. Hvis man på den enkelte kandidatuddannelse også uddanner til et dansk arbejdsmarked, er det vigtigt at man sikrer at de studerende kender de danske fagtermer.

4 Undervisernes kompetencer

Når undervisningen foregår på engelsk, er det relevant at undersøge om underviserne er klædt godt nok på til denne opgave. Har de tilstrækkelige engelskkompetencer? Er deres pædagogiske kompetencer i orden? Det er relevant at undersøge hvilken betydning undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer har for kvaliteten af undervisningen, og hvilket arbejde universiteterne gør for at sikre undervisernes kompetencer. Dette kapitel forsøger at svare på disse spørgsmål.

Kapitlet viser at både studerende og undervisere vurderer at undervisernes engelskkompetencer generelt er gode. Det gælder i forhold til at læse, skrive, forstå og kommunikere mundtligt på engelsk. Kapitlet viser dog også at nogle underviseres engelskkompetencer kan forbedres. Der er bl.a. studerende som vurderer at nogle underviseres engelskkompetencer har en negativ indflydelse på kvaliteten af undervisningen, og der er undervisere som oplever udfordringer i forhold til at tale klart og tydeligt, huske ord, huske udtryk eller udtale ord korrekt.

På samme måde viser kapitlet at studerende og undervisere vurderer at undervisernes pædagogiske kompetencer generelt er gode, men at nogle underviseres pædagogiske kompetencer bør forbedres.

Derudover viser kapitlet at universiteterne på forskellig vis arbejder med at sikre kvaliteten af undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer. Nogle universiteter tilbyder fx engelskkurser, nogle tilbyder kurser i pædagogik, og nogle universiteter fremhæver at en aktiv ansættelsespolitik hvor der stilles krav om gode engelskkompetencer, er med til at sikre kvaliteten af undervisernes kompetencer og dermed kvaliteten af undervisningen.

Kapitlet er inddelt i fem afsnit. Det første afsnit er en karakteristik af de undervisere der underviser på de engelsksprogede kandidatuddannelser. Andet afsnit handler om undervisernes engelskkompetencer, mens det tredje afsnit sætter fokus på undervisernes pædagogiske kompetencer. Fjerde afsnit undersøger universiteternes arbejde med at sikre kvaliteten af undervisernes kompetencer. Det femte afsnit samler op på kapitlet.

4.1 Underviserne

Ud fra spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere er det muligt at give følgende billede af underviserne på de engelsksprogede kandidatuddannelser.

På de engelsksprogede kandidatuddannelser i Danmark:

- Underviser markant flere mænd (78 %) end kvinder (22 %).
- Er de fleste af underviserne mellem 30 og 50 år (61 %); dog udgør underviserne fra 50 år og opefter også en betydelig andel (35 %).
- Har de fleste undervisere (71 %) dansk som førstesprog, mens en mindre del af underviserne (11 %) har engelsk som førstesprog. De øvrige undervisere (18 %) har andre førstesprog.
- Er de største grupper af undervisere lektorer (48 %) eller professorer (26 %).
- Er der flest undervisere (40 %) der underviser på engelsk mellem 25 og 100 timer eller mindre end 25 timer (38 %) pr. semester. En mindre gruppe (14 %) underviser på engelsk i mere end 150 timer pr. semester.
- Har langt over halvdelen af underviserne (71 %) undervist på universitetsniveau i mere end fem år, mens 57 % har undervist i mere end ti år.

- Har underviserne generelt længere tids erfaring med at undervise på engelsk. Mere end halvdelen (67 %) har undervist på engelsk i mere end fem år, mens 33 % har undervist på engelsk i mere end ti år.

4.2 Undervisernes engelskkompetencer

De to spørgeskemaundersøgelser og interviewene i de fire caseundersøgelser viser at undervisernes engelskkompetencer generelt er gode. En stor del af de studerende er tilfredse med undervisernes engelskkompetencer, og næsten alle undervisere vurderer at deres engelskkompetencer er gode eller overvejende gode. Der er dog også plads til forbedring. En gruppe studerende vurderer fx at en større eller mindre gruppe af deres underviseres engelskkompetencer har en negativ indflydelse på kvaliteten af undervisningen.

De studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer

Under interviewene i de fire caseundersøgelser giver de studerende udtryk for tilfredshed med undervisernes engelskkompetencer. Fx omtaler de underviserne som dygtige og vurderer at der ikke er problemer med undervisernes engelskkompetencer. På DTU peger de internationale studerende endda på at undervisernes engelskniveau er betydeligt bedre end i de studerendes hjemland, og på CBS og AU fortæller de studerende at de kender til internationale studerende som tager en kandidatuddannelse i Danmark for at blive bedre til engelsk fordi engelskniveauet blandt undervisere i Danmark betragtes som højt.

De studerende peger dog også på en række udfordringer i forhold til undervisernes engelskkompetencer. Fx kan undervisere med engelsk som førstesprog være sværere at forstå end undervisere der taler såkaldt internationalt engelsk, fordi de førstnævnte har tendens til at tale for hurtigt. Engelskfejl kan variere fra nationalitet til nationalitet og pointer kan gå tabt hvis et udsagn bliver oversat direkte fra førstesprog til engelsk. Der er også undervisere der kan være svære at forstå fordi de har en kraftig accent.

I spørgeskemaundersøgelsen er de studerende blevet bedt om at vurdere om og hvor mange af deres undervisere der taler engelsk på et niveau der påvirker kvaliteten af undervisningen negativt. Svarene fremgår af tabel 5.

Tabel 5
Which statement best describes your teachers?

	Frequency	Percent
All of my teachers speak English to a level where it does not influence negatively the quality of teaching	78	31 %
More than half of my teachers, but not all, speak English at a level where it does not influence negatively the quality of teaching	133	53 %
Less than half of my teachers speak English at a level where it does not influence negatively the quality of teaching	37	15 %
All of my teachers speak English at a level where it influences negatively on the quality of teaching	5	2 %
Total	253	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

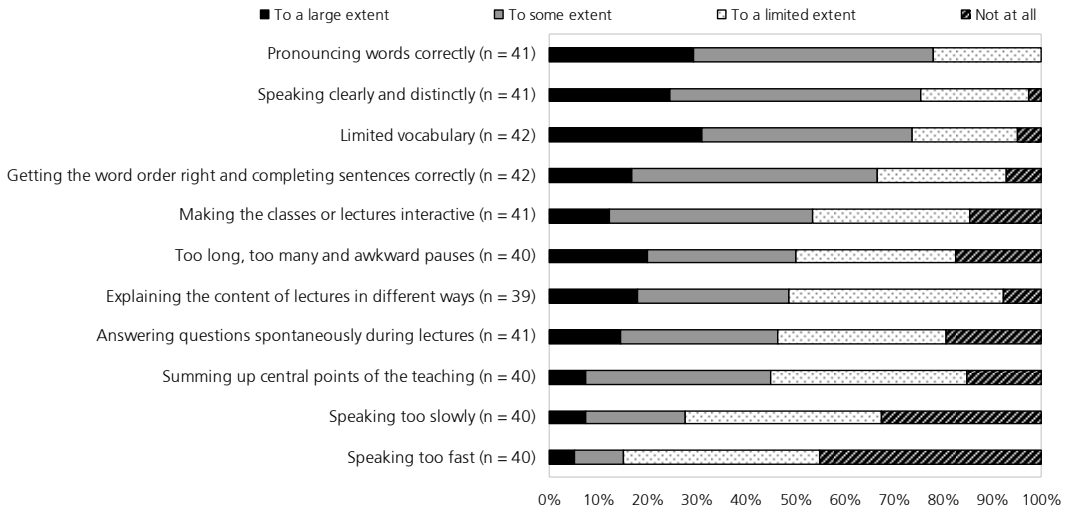
Tabellen viser at 31 % af de studerende vurderer at alle deres undervisere taler engelsk på et niveau der ikke påvirker undervisningens kvalitet i en negativ retning, mens 53 % vurderer at det gælder mere end halvdelen af deres undervisere. 15 % af de studerende vurderer at mindre end halvdelen af deres undervisere taler engelsk på et niveau der ikke påvirker undervisningens kvalitet negativt, mens kun 2 % af de studerende vurderer at det gælder alle deres undervisere.

Selvom de fleste studerende (84 %) vælger en af de to mest positive svarkategorier, er det interessant at bemærke at en stor gruppe studerende (70 %) vurderer at en større eller mindre gruppe af deres undervisere taler engelsk på et niveau som påvirker kvaliteten af undervisningen i en negativ retning. Det er dog kun en meget lille gruppe studerende (2 %) som vurderer at dette gælder alle deres undervisere.

Sammenholdt med det billede som interviewene tegner, er det tydeligt at de studerende har en generelt positiv opfattelse af undervisernes engelskkompetencer, men der er tydeligvis også plads til forbedringer.

For at få et indtryk af hvordan undervisernes engelskkompetencer kan forbedres, er en gruppe studerende i spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at vurdere på hvilke områder deres undervisere er udfordret i forhold til at undervise på engelsk. Kun studerende som har svaret at mindre end halvdelen af deres undervisere taler engelsk på et niveau der ikke påvirker undervisningens kvalitet i en negativ retning, eller at alle deres undervisere taler engelsk på et niveau der påvirker undervisningens kvalitet i en negativ retning (altså 17 % af de studerende, jf. tabel 5), er blevet bedt om at vurdere dette. Svarene fremgår af figur 1.

Figur 1
To what extent are the group of teachers that you have difficulty in understanding challenged in the following areas?



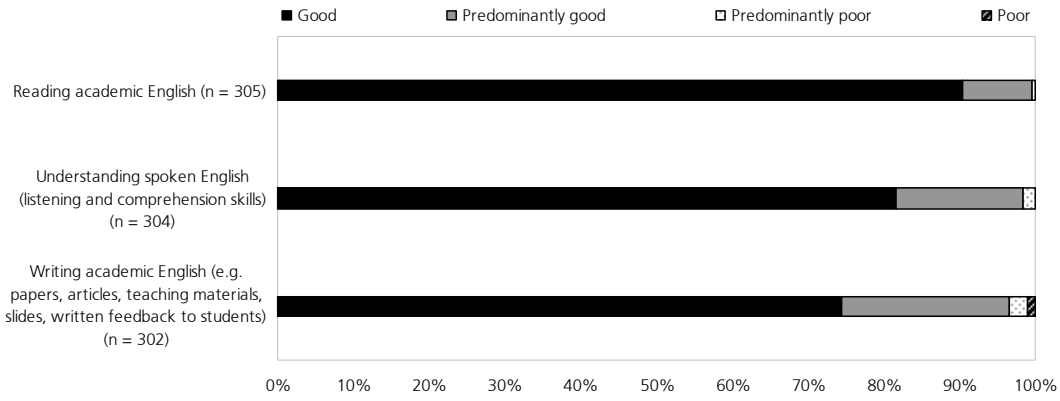
Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt de studerende.

Figuren viser at denne gruppe studerende vurderer at deres undervisere i høj grad eller i nogen grad især er udfordret i forhold til at udtale ord korrekt (78 %), at tale klart og tydeligt (76 %) og at have et begrænset ordforråd (74 %).

Ekspertgruppen vurderer at såvel tabel 5 som figur 1 viser at der er behov for at forbedre undervisernes engelskkompetencer hvis andelen af studerende som vurderer at undervisernes engelskkompetencer ikke har en negativ indflydelse på kvaliteten af undervisningen, skal øges. Figuren giver universiteterne vigtig information om hvor de studerende vurderer at undervisernes engelskkompetencer kan forbedres. De kan med fordel tilbyde underviserne engelskkurser eller andre tilbud der kan forbedre undervisernes udtale og ordforråd og øge deres opmærksomhed på at tale klart og tydeligt.

Undervisernes vurdering af egne engelskkompetencer
For også at få et billede af hvordan underviserne vurderer deres egne engelskkompetencer, er de undervisere der ikke har engelsk som førstesprog, i spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at vurdere deres engelskkompetencer inden for tre forskellige områder: at læse akademisk engelsk, at skrive akademisk engelsk og at forstå talt engelsk. Svarene fremgår af figur 2.

Figur 2
Overall, how would you rate your English skills in terms of the following activities?

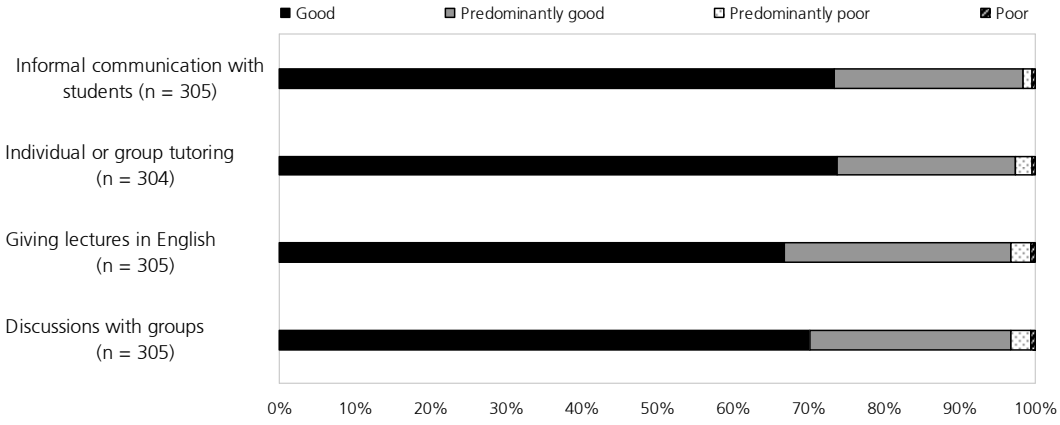


Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at næsten alle undervisere (mellem 97 % og 100 %) vurderer at deres engelskkompetencer er gode eller overvejende gode i forhold til de tre områder. Underviserne vurderer at de er bedst til at læse akademisk engelsk – her vurderer 91 % at deres kompetencer er gode – og 9 % vurderer at deres kompetencer til at læse akademisk engelsk er overvejende gode.

I spørgeskemaundersøgelsen er undervisere der ikke har engelsk som førstesprog, også blevet bedt om at vurdere deres mundtlige engelskkompetencer i en række forskellige undervisningssituationer. Svarene fremgår af figur 3.

Figur 3
How would you rate your English speaking skills in the following teaching situations?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at næsten alle undervisere (mellem 97 % og 98 %) vurderer deres mundtlige engelskkompetencer som gode eller overvejende gode i de forskellige undervisningssituationer. De er mest positive i deres vurdering af de mundtlige engelskkompetencer i den uformelle kommunikation med de studerende. Her har 73 % vurderet at deres engelskkompetencer er gode, og 25 % har vurderet at deres engelskkompetencer er overvejende gode.

Der er ikke den store forskel på undervisernes vurdering af deres mundtlige engelskkompetencer, deres skriftlige engelskkompetencer og deres kompetencer i forhold til at læse akademisk engelsk og at forstå talt engelsk. Den positive andel (de der har svaret at deres engelskkompetencer er gode eller overvejende gode) ligger mellem 97 % og 100 %.

Det positive billede af undervisernes engelskkompetencer kommer også frem under interviewene med underviserne i de fire caseundersøgelser. Underviserne vurderer at deres egne og kollegernes engelskkompetencer er gode og ikke har negativ betydning for undervisningens kvalitet. Inter-

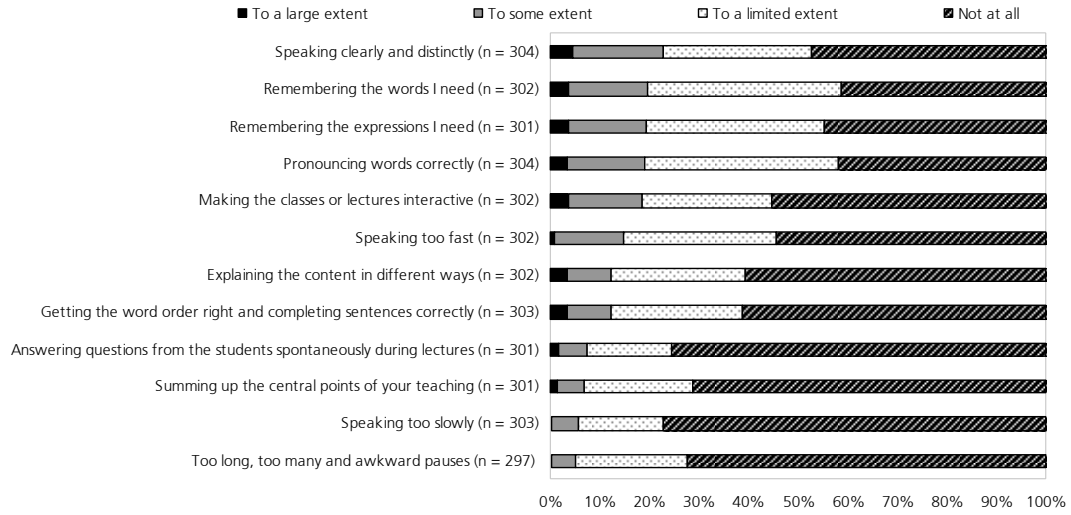
viewene viser også at der er forskellige oplevelser af undervisernes engelskkompetencer og af hvilken betydning de har for undervisningen.

En gruppe undervisere oplever at undervisernes engelskkompetencer er fuldt ud tilstrækkelige, at de ikke har negativ indflydelse på undervisningens kvalitet, og at der ikke er det store behov for kompetenceudvikling. De ser det som en styrke at underviserne ikke har engelsk som førstesprog og taler det perfekt, så mangfoldigheden i studentergruppen kan drage nytte af mangfoldigheden hos underviserne. Det vigtigste er at man er forståelig.

En anden gruppe undervisere oplever ligeledes at undervisernes engelskkompetencer er tilstrækkelige og ikke har en direkte negativ indflydelse på undervisningens kvalitet, men de vurderer samtidig at deres engelskkompetencer kan blive bedre, og at undervisningens kvalitet kan øges hvis undervisernes kompetencer øges. Disse undervisere udelukker ikke at det kan være relevant med et engelskkursus. De er fx bekymrede for at nuancer kan gå tabt når undervisningen foregår på et andet sprog end deres førstesprog, og de oplever en anden frihed når de underviser på deres førstesprog, end når de underviser på engelsk.

I spørgeskemaundersøgelsen er undervisere der ikke har engelsk som førstesprog, blevet bedt om at vurdere hvilke udfordringer de oplever når de underviser på engelsk. Svarene fremgår af figur 4.

Figur 4
When teaching in English, to what extent do you experience challenges in relation to ...:



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at nogle undervisere vurderer at de i høj grad eller i nogen grad oplever udfordringer i forhold til at tale klart og tydeligt (23 %), at huske ord (20 %), at huske udtryk (20 %) og at udtale ord korrekt (19 %).

En analyse af data viser at undervisere der ville vælge ikke at undervise på engelsk hvis de kunne, i højere grad end andre undervisere, oplever at de i undervisningssituationen er udfordret i forhold til at tale klart og tydeligt, at huske ord, at huske udtryk og at gøre undervisningen interaktiv. Denne sammenhæng virker logisk, samtidig med at den fortæller at nogle undervisere har det svært. De føler ikke at deres engelskkompetencer er helt tilstrækkelige i undervisningssituationen, og samtidig ville de faktisk helst undgå at undervise på engelsk.

Figuren nuancerer det meget positive billede af undervisernes engelskkompetencer som figur 2 og figur 3 tegner, da den viser at ca. hver femte underviser oplever udfordringer i forhold til at tale klart og tydeligt, huske ord, huske udtryk eller udtale ord korrekt.

Sammenligner man undervisernes og de studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer, kan man se at undervisernes vurdering er mere positiv end de studerendes. Som afsnittet

om de studerendes vurdering af undervisernes engelskkompetencer viser, har de studerende en generelt positiv opfattelse af undervisernes engelskkompetencer, men samtidig peger de på områder hvor engelskkompetencerne kan forbedres. Undervisernes vurdering af deres egne engelskkompetencer er til gengæld meget positiv og tyder ikke på et stort behov for forbedringer. Det er dog værd at lægge mærke til at nogle undervisere føler sig udfordret i forhold til at tale klart og tydeligt, huske ord, huske udtryk eller udtale ord korrekt.

At undervise på dansk eller engelsk
I spørgeskemaundersøgelsen er de undervisere der ikke har engelsk som førstesprog, blevet spurgt om de selv har valgt at undervise på engelsk. Her svarer mere end halvdelen at de ikke selv har valgt det (61 %). Denne gruppe er efterfølgende blevet spurgt om de ville vælge ikke at undervise på engelsk hvis de kunne. Her svarer langt over halvdelen (77 %) at de stadig ville undervise på engelsk selvom det var valgfrit, mens en mindre gruppe (23 %) har svaret at de ville vælge ikke at undervise på engelsk hvis de kunne. Af denne mindre gruppe undervisere vurderer en stor gruppe (83 %) at kvaliteten af deres undervisning falder når de underviser på engelsk frem for på deres førstesprog. Dette kan være en relevant og nærliggende forklaring på hvorfor disse undervisere ville vælge ikke at undervise på engelsk hvis de kunne. Ekspertgruppen vurderer at universiteterne med fordel kan rette deres opmærksomhed mod denne mindre gruppe undervisere der gerne vil undgå at undervise på engelsk, og undersøge hvordan de kan hjælpe disse undervisere. Måske mangler underviserne tilbud om engelskkurser, eller måske skal de have mulighed for at undervise på deres førstesprog. Derudover er det vigtigt at universiteterne er opmærksomme på undervisernes engelskkompetencer og lyst til at undervise på engelsk når de rekrutterer forskere der skal undervise på engelsk.

Under interviewene med underviserne i de fire caseundersøgelser giver de danske undervisere udtryk for to forskellige valgsituationer. For nogle har det været et bevidst tilvalg; de ønsker at undervise på engelsk frem for på dansk. Fx har de danske undervisere på CBS mulighed for at undervise på tilsvarende kandidatuddannelser på dansk, men de har aktivt valgt at undervise på en engelsksproget kandidatuddannelse. For andre har der ikke været et decideret valg fordi universitetet ikke udbyder dansksprogede kandidatuddannelser. Det gælder fx DTU hvor alle kandidatuddannelser er engelsksprogede. Det er dog ikke et problem for de interviewede undervisere på DTU. De giver udtryk for at de er glade for at undervise på engelsk, og de ser ikke en dansksproget kandidatuddannelse som et alternativ til den engelsksprogede kandidatuddannelse.

4.3 Undervisernes pædagogiske kompetencer

Spørgeskemaundersøgelsen blandt de studerende og interviewene i de fire caseundersøgelser viser at undervisernes pædagogiske kompetencer generelt er gode. De studerende er overvejende tilfredse med undervisernes pædagogiske kompetencer, og underviserne vurderer generelt deres pædagogiske kompetencer positivt. Der er dog også plads til forbedring. En gruppe studerende vurderer nemlig at nogle af deres underviseres pædagogiske kompetencer har en negativ indflydelse på kvaliteten af undervisningen.

De studerendes vurdering af undervisernes pædagogiske kompetencer
I spørgeskemaundersøgelsen er de studerende blevet bedt om at vurdere undervisernes pædagogiske kompetencer. Svarene fremgår af tabel 6.

Tabel 6
Which statement best describes the teaching (pedagogical) skills of your teachers?

	Frequency	Percent
All of my teachers have teaching skills at a level which does not negatively influence the overall quality of teaching	45	18 %
More than half of my teachers have teaching skills at a level which does not negatively influence the overall quality of teaching	162	65 %
Less than half of my teachers, but not all, have teaching skills at a level which does not negatively influence the overall quality of teaching	39	16 %
All of my teachers have teaching skills at a level which influences negatively on the overall quality of teaching	4	2 %
Total	250	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Tabellen viser at den største gruppe studerende (65 %) vurderer at mere end halvdelen af deres undervisere har pædagogiske kompetencer på et niveau der ikke påvirker undervisningen negativt. En mindre gruppe (18 %) vurderer at alle deres undervisere har pædagogiske kompetencer på et niveau der ikke påvirker undervisningen negativt. En anden mindre gruppe (16 %) vurderer at mindre end halvdelen (men ikke alle) af underviserne har pædagogiske kompetencer på et niveau der ikke har negativ betydning for kvaliteten af undervisningen, mens meget få (2 %) vurderer at alle deres undervisere har pædagogiske kompetencer på et niveau der påvirker undervisningens kvalitet negativt.

Selvom de fleste studerende (83 %) vælger en af de to mest positive svarkategorier, er det interessant at bemærke at en stor gruppe studerende (83 %) vurderer at en større eller mindre gruppe af deres undervisere har pædagogiske kompetencer på et niveau som påvirker kvaliteten af undervisningen i en negativ retning. Det er dog kun en meget lille gruppe studerende (2 %) som vurderer at dette gælder alle deres undervisere.

I caseundersøgelserne giver de studerende flere eksempler på at de vurderer de pædagogiske kompetencer hos de fleste af deres undervisere positivt. De studerende på SDU fremhæver fx at mange af underviserne er bevidste om at spørge de internationale studerende om problemstillinger i deres hjemland, hvilket giver et indblik i forholdene i andre lande. Ydermere fremhæves det at underviserne er gode til at aktivere de studerende så der ikke udelukkende er tale om envejskommunikation.

For at få et indtryk af hvad de studerende vurderer som vigtigt i forhold til undervisning af høj kvalitet, blev de studerende spurgt om hvilke faktorer der for dem resulterer i undervisning af høj kvalitet. De studerende på SDU pegede på følgende faktorer: at underviserne er engagerede, at der er relevante eksempler, at der er taget højde for forskellighederne i studentergruppen fordi det giver en bedre debat, og at der gøres brug af det pensum der er læst hjemmefra. Det er dog samtidig vigtigt at fremhæve at de studerende anså de samme faktorer som vigtige når det gælder kvaliteten af den undervisning der foregår på deres førstesprog. Det er med andre ord vigtige faktorer for al undervisning uafhængigt af det sprog der undervises på.

Undervisernes vurdering af egne pædagogiske kompetencer
For også at få undervisernes vurdering blev underviserne under interviewene spurgt om deres opfattelse af egne pædagogiske kompetencer og overvejelser over den engelsksprogede undervisning. Underviserne giver udtryk for at deres pædagogiske kompetencer generelt er tilstrækkelige. De kan være udfordret i forhold til at undervise en heterogen og international studentergruppe. De vurderer ikke at det kræver særlige pædagogiske kompetencer at undervise på engelsk frem for på deres førstesprog.

Kapitel 6 ser nærmere på de udfordringer der kan være ved at undervise en international studentergruppe.

4.4 Universiteternes arbejde med at sikre undervisernes kompetencer

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere og de fire caseundersøgelser viser at universiteterne på forskellig vis arbejder med at sikre kvaliteten af undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer. Nogle universiteter tilbyder fx engelskkurser, nogle tilbyder kurser i pædagogik, og nogle fremhæver en aktiv ansættelsespolitik hvor der stilles krav om gode engelskkompetencer, som et element der er med til at sikre kvaliteten af undervisernes kompetencer og dermed kvaliteten af undervisningen.

Afdækning af behov

For at vide hvor eller hvordan det er nødvendigt at forbedre undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer, er det relevant at universiteterne afdækker undervisernes behov for kompetenceudvikling.

De fire caseundersøgelser viser at universiteterne i evalueringerne af undervisningen sjældent spørger direkte til undervisernes engelskkompetencer. DTU er det eneste af de fire universiteter i caseundersøgelserne der direkte spørger de studerende om deres vurdering af undervisernes engelskkompetencer. Det sker for at ledelsen på uddannelserne kan få et indtryk af undervisernes kompetencer og af om der er behov for tilbud om fx engelskkurser. Hvis evalueringsskemaerne viser at der er problemer med en undervisers engelskkompetencer, bliver underviseren typisk indkaldt til en samtale med institutdirektøren hvor problemet drøftes og man forsøger at finde en løsning. En løsning kan fx være at underviseren bliver fulgt af en konsulent fra LearningLab DTU som prøver at lokalisere og løse problemet.

Både AU og SDU nævner at de studerende altid har mulighed for at gøre opmærksom på undervisernes evt. manglende engelskkompetencer i evalueringernes åbne tekstfelter. Det er disse universiteters erfaring at der sjældent er utilfredshed med undervisernes engelskkompetencer. På CBS har evalueringerne tidligere indeholdt spørgsmål om undervisernes engelskkompetencer, og dette ønsker ledelsen på uddannelsen Master of International Marketing and Management at genindføre. Det kan nemlig give et dækkende billede af hvordan de studerende vurderer undervisernes engelskkompetencer.

Ekspertgruppen vurderer at det, hvis universiteterne ønsker at sikre undervisernes kompetencer, er vigtigt at afdække behovet gennem de studerendes vurdering af undervisernes kompetencer (fx i evalueringer) og at inddrage det i medarbejderudviklingssamtalerne så ledelse og undervisere kan aftale hvilke tilbud der er relevante for den enkelte underviser. Evaluering af undervisernes kompetencer er vigtigt for at sikre kvaliteten af den engelsksprogede undervisning og øge opmærksomheden på at denne undervisning er et prioriteret valg, og at undervisningens kvalitet derfor må være på et vist niveau. Derudover er det vigtigt at sikre at underviserne har de tilstrækkelige kompetencer når de rekrutteres eller udvælges til at undervise på de engelsksprogede kandidatuddannelser.

Tilbud om engelskkurser og andre kvalitetssikrende tiltag

Alle universiteterne fra caseundersøgelserne opfordrer til at underviserne kommer på opkvalificerende engelskkurser hvis der er behov for det. Det fremgår af de fire universiteters sprogpolitikker. Her fremgår det også at universiteterne har forskellige tilbud til underviserne:

- Underviserne på DTU tilbydes efteruddannelse i engelsk sprogfærdighed udbudt af personaleafdelingen. LearningLab DTU tilbyder desuden et kursus som forener sproglig træning med pædagogisk kompetenceudvikling. Undervisernes sproglige færdigheder bliver evalueret af de studerende efter kurser, og der fastlægges en plan for undervisernes kompetenceudvikling hvis det er nødvendigt.

- CBS henviser til det tidligere sprogcenters PLATE-program (Project in Language Assesment for Teaching in English). Dette tilbud eksisterer imidlertid ikke længere. I stedet er der tilbud til alle undervisere om et sprogkursus med fokus på engelsk udtale og formidling på engelsk og et kursus i at skrive artikler på engelsk.

- I AU's sprogpolitik nævnes det at universitetet som led i den internationale profilering fokuserer på kurser for det videnskabelige personale for at forbedre den mundtlige og skriftlige formidling på engelsk. AU's sprogservice har en række tilbud til undervisere der skal undervise på engelsk. Der er tale om både kurser, serviceydelser og individuelle konsultationer.

- SDU opfordrer til at det videnskabelige personale deltager i kurser i akademisk engelsk i regi af Det Centrale Uddannelsesudvalg (CUU) og ønsker en professionel certificering af undervisernes færdigheder i engelsk. Specielt for ph.d.-studerende arbejder universitetet på at understøtte udvikling af såvel skriftlige som mundtlige engelskkompetencer.

På trods af de forskellige muligheder viser både caseundersøgelserne og spørgeskemaundersøgelserne at en del af underviserne ikke kender til universiteternes tilbud om opgradering af deres engelskkompetencer.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet spurgt om universitetet tilbyder dem undervisning i skriftlig og mundtlig engelsk. Svarene fremgår af tabel 7.

Tabel 7
Does your university offer formal instruction (e.g. courses) in written or spoken English?

	Frequency	Percent
Yes	235	69 %
No	16	5 %
I don't know	91	27 %
Total	342	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at de fleste undervisere (69 %) svarer at universitetet tilbyder undervisning i engelsk, mens en forholdsvis stor gruppe (27 %) ikke ved om universitetet tilbyder undervisning i engelsk.

Underviserne er også blevet spurgt om de selv har modtaget undervisning i enten skriftlig eller mundtlig engelsk på universitetet som forberedelse til at undervise på engelsk. Svarene fremgår af tabel 8.

Tabel 8
Have you received formal instruction (e.g. courses) in written or spoken English at your university as preparation for teaching in English? (You may answer yes even though you have only received formal instruction in either written or spoken English).

	Frequency	Percent
Yes	52	16 %
No	248	77 %
No, but I have received formal instruction in teaching English through other channels than the university	22	7 %
Total	322	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser de fleste undervisere ikke har modtaget undervisning i engelsk på universitetet (77 %). En mindre gruppe har modtaget undervisning i engelsk på universitetet (16 %), mens en lille gruppe har modtaget denne type undervisning i andet regi end universitetets (7 %).

En analyse af den relativt store gruppe af undervisere der ikke har modtaget undervisning i engelsk viser at der i denne gruppe også er undervisere der oplever udfordringer når de underviser på engelsk. Fx oplever 21 % af denne gruppe i høj grad eller i nogen grad udfordringer i forhold til tale klart og tydeligt, 18 % oplever i høj grad eller i nogen grad udfordringer i forhold til at huske de ord de har brug for og 17 % oplever i høj grad eller i nogen grad udfordringer i forhold til at gøre undervisningen interaktiv. Ekspertgruppen vurderer at universiteterne med fordel kunne undersøge hvordan og med hvilke tilbud de kan nå denne gruppe undervisere.

De undervisere der har svaret at de har modtaget undervisning i engelsk enten på universitetet eller ad andre kanaler, er herefter blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de fandt denne undervisning anvendelig. Svarene fremgår af tabel 9.

Tabel 9
To what extent did you find this instruction useful?

	Frequency	Percent
To a large extent	21	29 %
To some extent	35	49 %
To a limited extent	14	19 %
Not at all	2	3 %
Total	72	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at de fleste undervisere (78 %) i høj grad eller i nogen grad fandt denne undervisning anvendelig. En lille gruppe undervisere (3 %) vurderer at denne undervisning slet ikke var anvendelig.

Ligesom tabel 7 viser caseundersøgelserne at det ikke er alle undervisere der ved om universitetet tilbyder engelskkurser, men af caseundersøgelserne fremgår det desuden at der er forskel på om underviserne anser det for vigtigt at universiteterne tilbyder sådanne kurser.

På DTU gav underviserne udtryk for at der ikke behøver at være så stort fokus på undervisernes sproglige kompetencer fordi det er et teknisk fakultet. Det er vigtigt at man som underviser kan gøre sig forståelig på engelsk, men det behøver ikke at være engelsk på det højeste nuanceringsniveau. På SDU udtrykte underviserne derimod ønske om opgradering af engelskkompetencerne og opfordrede universitetet til at tage initiativ til og ansvar for at optimere eksisterende eller implementere nye engelsksproglige kurser.

Af caseundersøgelserne fremgår det også at undervisernes engelskkompetencer ikke kun sikres gennem kurser. På mange af universiteterne stilles der krav til undervisernes engelskkompetencer ved ansættelsen, og universiteterne kan undlade at ansætte undervisere der ikke har tilstrækkelige engelskkompetencer. En anden måde at opretholde eller styrke undervisernes engelskkompetencer på er den daglige sparring med andre internationale undervisere eller den daglige kommunikation på engelsk mellem de ansatte.

Samlet set viser undersøgelsen at universiteterne har forskellige tilbud til underviserne om forbedring af deres engelskkompetencer, men at kun en mindre gruppe undervisere gør brug af tilbud om undervisning i enten skriftlig eller mundtlig engelsk. Samtidig er det ikke alle undervisere der har kendskab til universitets tilbud, og i den forbindelse vurderer ekspertgruppen at universiteterne med fordel i højere grad kunne gøre opmærksom på tilbuddene og sikre at de undervisere der har behov for opgradering af engelskkompetencerne, deltager i fx engelskkurser eller tager på udlandsophold i et engelsktalende land.

Tilbud om pædagogiske kurser
I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne også blevet spurgt om universitetet tilbyder undervisning i pædagogik med fokus på at undervise på engelsk. Svarene fremgår af tabel 10.

Tabel 10
Does your university offer formal instruction (e.g. courses) in pedagogy with specific focus on teaching in English?

	Frequency	Percent
Yes	121	35 %
No	49	14 %
I don't know	172	50 %
Total	342	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at halvdelen af underviserne (50 %) ikke ved om universitetet tilbyder pædagogisk undervisning med fokus på at undervise på engelsk. En mindre gruppe (35 %) svarer at universitetet tilbyder denne type undervisning, mens en lille gruppe (14 %) svarer at der ikke er sådan et tilbud.

Efterfølgende er underviserne blevet bedt om at svare på om de har modtaget undervisning i pædagogik på universitetet med fokus på at undervise på engelsk. Svarene fremgår af tabel 11.

Tabel 11
Have you received formal instruction (e.g. courses) in pedagogy with specific focus on teaching in English at your university?

	Frequency	Percent
Yes	32	11 %
No	251	87 %
No, I received formal instruction in teaching in English through other channels than the university	7	2 %
Total	290	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at langt de fleste undervisere (87 %) ikke har modtaget undervisning i pædagogik med fokus på at undervise på engelsk. En lille gruppe (11 %) har modtaget denne type undervisning på universitetet, mens enkelte undervisere (2 %) har modtaget denne type undervisning uden for universitetets regi.

De undervisere der har modtaget undervisning i pædagogik med fokus på at undervise på engelsk enten på universitetet eller ad andre kanaler, er herefter blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de fandt denne undervisning anvendelig. Svarene fremgår af tabel 12.

Tabel 12
To what extent did you find this instruction useful?

	Frequency	Percent
To a large extent	12	32 %
To some extent	21	55 %
To a limited extent	3	8 %
Not at all	2	5 %
Total	38	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at langt de fleste undervisere (87 %) i høj grad eller i nogen grad finder denne undervisning anvendelig. En mindre gruppe (13 %) vurderer at denne undervisning kun i begrænset omfang eller slet ikke var anvendelig.

Ligesom tabel 10 viser caseundersøgelserne at ikke alle undervisere ved om universitetet tilbyder pædagogiske kurser. Blandt underviserne er der både en holdning om at dette er et problem som universiteterne må forsøge at løse ved at gøre mere opmærksom på tilbuddene, og en holdning om at man som underviser selv har ansvar for at holde sig ajour med hvilke tilbud der er.

Caseundersøgelserne viser at de fire universiteter har forskellige pædagogiske tilbud til underviserne. På DTU har de har et pædagogisk uddannelseskursus som er obligatorisk for adjunkterne, og hvor de ph.d.-studerende typisk tager det første modul – kurset tilbydes også på engelsk. SDU tilbyder adjunktpædagogikum på dansk, men med mulighed for at deltagerne kan tale engelsk, modtage supervision på engelsk og om muligt etablere engelsktalende arbejdsgrupper. På CBS tilbyder CBS Learning Lab kurser for underviserne om tilgange til undervisning af internationale grupper, fx Teacher roles in the multicultural classroom[2]. På AU tilbydes underviserne et kursus i at undervise på engelsk, og her er formålet bl.a. at diskutere og bevidstgøre underviserne om de

[2] *CBS Learning Lab nedlægges fra årsskiftet, og det er ikke besluttet om de pædagogiske kurser vil fortsætte.*

sproglige, pædagogiske og kulturelle forhold der kan have betydning for undervisning der foregår på engelsk. På både CBS og AU tilbydes adjunktpædagogikum på både dansk og engelsk.

Samlet set viser undersøgelsen at flere af universiteterne tilbyder undervisning i pædagogik med fokus på at undervise på engelsk, men at kun en mindre gruppe undervisere benytter sig af disse tilbud. Samtidig er det ikke alle undervisere der har kendskab til universitets tilbud, og i den forbindelse vurderer ekspertgruppen at universiteterne med fordel i højere grad kan gøre opmærksom på tilbuddene og sikre at de undervisere der har behov for opgradering af de pædagogiske kompetencer, deltager i fx kurser, supervision eller andre relevante tilbud.

4.5 Opsamling og vurdering

Både de studerende og underviserne selv giver et overvejende positivt billede af undervisernes engelskkompetencer. Underviserne er meget positive i deres vurdering af egne kompetencer, men en mindre gruppe undervisere føler sig på flere måder sprogligt udfordret. De studerende er mere kritiske i deres vurdering, og en gruppe studerende vurderer at der er undervisere hvis engelskkompetencer har en negativ indflydelse på kvaliteten af undervisningen. Samtidig tegner der sig et overvejende positivt billede af undervisernes pædagogiske kompetencer fra både studerendes og underviseres synsvinkel.

Universiteterne er bevidste om udfordringerne og arbejder med at forbedre undervisernes kompetencer hvor der er størst behov. Underviserne kender dog ikke altid til universiteternes tilbud i den forbindelse.

Ekspertgruppen vurderer at det er vigtigt at universiteterne fokuserer på at tilbyde målrettet undervisning i engelsk og pædagogisk udvikling eller giver underviserne på de engelsksprogede kandidatuddannelser mulighed for at tage på udlandsophold. Hvis ikke alle undervisere har et tilstrækkeligt sprogligt niveau, kan det have en negativ indflydelse på undervisningens faglige niveau og på de studerendes viden- og kompetenceopbygning. Universiteterne kan med fordel systematisk tilbyde kurser og andre tilbud til underviserne og synliggøre tilbuddene. Ekspertgruppen vurderer i forlængelse heraf at der er vigtigt at universiteterne arbejder aktivt for at skabe en bevidsthed om hvilken viden underviserne har brug for når de skal undervise en international studentergruppe. Derudover er det vigtigt at universiteterne ved rekruttering og udvælgelse af de undervisere der skal undervise på de engelsksprogede kandidatuddannelser, er opmærksomme på at sikre at undervisernes kompetencer er tilstrækkelige.

Kun nogle af universiteterne stiller i forbindelse med kursusevaluering blandt de studerende spørgsmål om undervisernes engelskkompetencer. Ekspertgruppen vurderer at det vil være hensigtsmæssigt at universiteterne beder de studerende vurdere undervisernes engelskkompetencer som en fast del af kursusevalueringerne for på den måde at få et væsentligt input til kvalitetssikringen af de engelsksprogede kandidatuddannelser og for at øge opmærksomheden omkring at denne undervisning er et prioriteret valg, og at undervisningens kvalitet derfor må være på et vist niveau.

5 De studerendes kompetencer

Når der bliver undervist på engelsk, er det relevant at undersøge om de studerende har de nødvendige forudsætninger for at studere på engelsk. Har de tilstrækkelige engelskkompetencer og studiekompetencer? Det er også relevant at undersøge hvilken betydning de studerendes engelskkompetencer og studiekompetencer har for kvaliteten af undervisningen. Dette kapitel forsøger at svare på disse spørgsmål.

Kapitlet viser at både undervisere og studerende vurderer at de studerende har de nødvendige engelskkompetencer og studiekompetencer. Kapitlet viser dog også at der er et forbedringspotentiale hos de studerende: Både de studerende og underviserne vurderer de studerendes skriftlige kompetencer mindst positivt.

Kapitlet er inddelt i fire afsnit. Det første afsnit indeholder en karakteristik af de studerende der deltager i engelsksproget undervisning, og det andet handler om de studerendes engelskkompetencer. Det tredje afsnit fokuserer på de studerendes studiekompetencer, og det fjerde samler op på kapitlet.

5.1 De studerende

Spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende viser at de studerende på de engelsksprogede kandidatuddannelser som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, er en heterogen gruppe. I forhold til køn og alder er:

- 55 % mænd og 45 % kvinder
- 41 % under 26 år, 48 % mellem 26 og 30 år og 11 % over 30 år.

Sprogligt er de studerende også forskellige:

- 71 % har dansk som førstesprog
- 5 % har engelsk som førstesprog
- 24 % har et tredje sprog som førstesprog.

De studerende er også blevet spurgt om på hvilket sprog de har gennemført deres tidligere uddannelser, fx deres bacheloruddannelse:

- 51 % har gennemført deres bacheloruddannelse på dansk
- 32 % har gennemført deres bacheloruddannelse på engelsk
- 17 % har gennemført deres bacheloruddannelse på et af 18 andre sprog.

De studerende der ikke har engelsk som førstesprog, er også blevet spurgt om de som en del af deres bacheloruddannelse har studeret på engelsk i udlandet. 74 % har ikke benyttet sig af denne mulighed, mens resten har gjort det i større eller mindre omfang.

5.2 De studerendes engelskkompetencer

De to spørgeskemaundersøgelser og interviewene i caseundersøgelserne tegner et overvejende positivt billede af de studerendes engelskkompetencer, men viser også at der er brug for at forbedre de studerendes skriftlige og mundtlige kompetencer. I det følgende vil undervisernes vurderinger af de studerendes engelskkompetencer blive gennemgået, hvorefter de studerendes egne vurderinger vil blive gennemgået.

Undervisernes vurdering af de studerendes engelskkompetencer

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere hvor stor en del af de studerende der har de engelskkompetencer det kræver at gennemføre en kandidatuddannelse på engelsk. Svarene fremgår af tabel 13.

Tabel 13

What percentage of your students do you feel have the English skills needed to follow a master programme taught in English?

	Frequency	Percent
0-20 %	4	1 %
21-40 %	12	4 %
41-60 %	32	10 %
61-80 %	119	36 %
81-100 %	166	50 %
Total	333	100 %

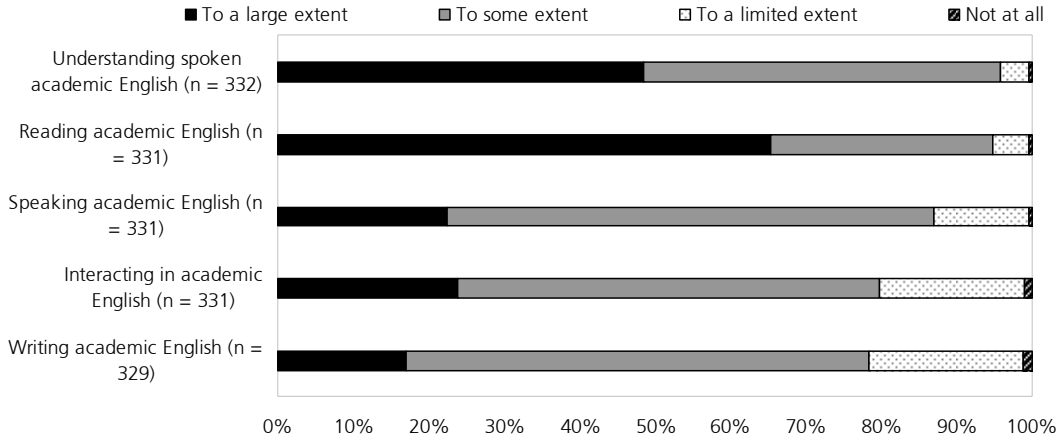
Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at halvdelen af underviserne (50 %) vurderer at mellem 81 % og 100 % af de studerende har de nødvendige engelskkompetencer, en stor gruppe (36 %) mener at mellem 61 % og 80 % af de studerende har de nødvendige engelskkompetencer. En mindre gruppe (10 %) mener at mellem 41 % og 60 % af de studerende har de nødvendige engelskkompetencer, mens de resterende 5 % mener at under 40 % af de studerende har de nødvendige engelskkompetencer. Der tegner sig dermed et overvejende positivt billede af undervisernes vurdering af de studerendes engelskkompetencer, samtidig med at det fremgår at der er behov for forbedringer.

For at få et mere detaljeret indblik i de studerendes engelskkompetencer er underviserne også blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de føler at de studerendes engelskkompetencer er tilstrækkelige i en række forskellige situationer. Svarene fremgår af figur 5.

Figur 5

To what extent do you feel that your students' English skills are adequate in the following areas?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at de fleste undervisere (mellem 78 % og 96 %) vurderer at de studerendes engelskkompetencer i høj grad eller i nogen grad er tilstrækkelige i de forskellige situationer man kommer ud for som studerende. Underviserne er mest positive i forhold til de studerendes kompetencer til at læse akademisk engelsk. Her har 65 % svaret at de studerendes engelskkompetencer i høj grad er tilstrækkelige, og 30 % har svaret at de studerendes engelskkompetencer i nogen grad er tilstrækkelige, mens de er mindst positive i forhold til de studerendes kompetencer til at skrive akademisk engelsk. Her har kun 17 % svaret at de studerendes engelskkompetencer i høj grad er tilstrækkelige, og 61 % har svaret at de studerendes engelskkompetencer i nogen grad er tilstrækkelige.

Det overvejende positive billede af de studerendes engelskkompetencer kommer også frem under interviewene med underviserne i de fire caseundersøgelser. Underviserne giver udtryk for at der er sket meget med de studerendes kompetencer inden for de seneste ti år. De er blevet væsentligt bedre både mundtligt og skriftligt. Men især i forhold til de skriftlige kompetencer kunne de studerende blive endnu bedre.

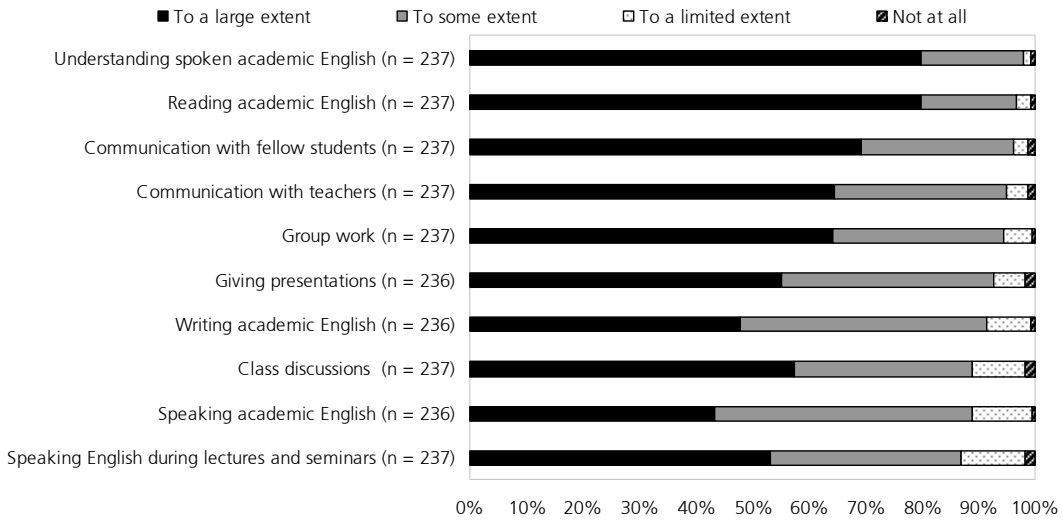
Det fremgår imidlertid også af caseundersøgelserne at de studerende ikke får så mange tilbud om at udvikle deres engelskkompetencer. På DTU har man dog valgt at tilbyde kurser i teknisk engelsk til de studerende, og især de internationale studerende benytter sig af denne mulighed. Yderligere kom det til udtryk under interviewene med de studerende i caseundersøgelserne at det er svært for dem at finde ud af hvilke konkrete tilbud der er, og hvilke der er tilgængelige for dem. De oplevede ikke at informationen om deres muligheder som studerende var særligt tilgængelig.

De studerendes vurdering af egne engelskkompetencer

Dette afsnit viser at de studerende ligesom underviserne generelt vurderer deres egne engelskkompetencer overvejende positivt.

I spørgeskemaundersøgelsen er de studerende bl.a. blevet spurgt om i hvilken grad de mener at deres engelskkompetencer er tilstrækkelige i en række forskellige situationer der er oplistet i figur 6.

Figur 6
To what extent do you feel that your English skills are adequate in the following situations?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Figuren viser at langt de fleste studerende (mellem 87 % og 98 %) vurderer at deres engelskkompetencer i høj grad eller i nogen grad er tilstrækkelige i de forskellige situationer man kommer ud for som studerende. De studerende vurderer at deres kompetencer er mest tilstrækkelige når det gælder at forstå talt akademisk engelsk. Her har 80 % svaret at deres kompetencer i høj grad er tilstrækkelige, og 18 % har svaret at deres kompetencer i nogen grad er tilstrækkelige, mens de studerende vurderer at deres kompetencer er mindst tilstrækkelige når det gælder at tale akademisk engelsk. Her har kun 43 % svaret at deres kompetencer i høj grad er tilstrækkelige, og 46 % har svaret at deres kompetencer i nogen grad er tilstrækkelige.

De overvejende positive vurderinger af egne engelskkompetencer kommer også frem under interviewene med de studerende i de fire caseundersøgelser. De studerende mener at de selv og deres medstuderende har gode engelskkompetencer, og at der ikke er sproglige problemer forbundet med at studere på engelsk. De internationale studerende fortæller at de netop tager til Danmark for at tage en engelsksproget kandidatuddannelse fordi det sproglige niveau er højt her.

De studerende peger dog også på en række udfordringer ved at studere på engelsk. De studerende nævner fx at deres skriftlige kompetencer kunne være bedre. De oplever at det tager længere tid at skrive på engelsk, og at de ikke altid er sikre på at de skriver et korrekt akademisk engelsk. De danske studerende nævner også at det kan være en udfordring at diskutere på engelsk, fx i forbindelse med gruppearbejde, fordi de er så vant til at argumentere på dansk og ikke er helt fortrolige med alle nuancer i det engelske sprog. Men det er ifølge de studerende ofte nemmere at diskutere på engelsk, jo færre dansktalende der er.

Derudover giver de studerende udtryk for at der kan være problemer med at forstå de forskellige accenter. Omvendt mener nogle studerende at man vænner sig til accenterne, og at det jo er de samme accenter som de studerende kan møde i deres kommende job. På den måde ser disse studerende accenterne som en mulighed for at styrke deres kompetencer i forhold til at arbejde internationalt og som noget der samtidig giver dem en større forståelse af sproglige nuancer. Der er dog studerende som giver udtryk for at det ville være hensigtsmæssigt at kende de medstuderendes sproglige niveau inden der dannes grupper, fordi det kan være svært at fungere i en gruppe hvor niveauerne er for forskellige.

Samlet set viser spørgeskemaundersøgelsen og caseundersøgelserne at de studerende vurderer egne engelskkompetencer overvejende positivt. Der er dog også udsagn der peger i retning af at engelskkompetencerne hos nogle af de studerende bør forbedres hvis disse studerende skal få det fulde udbytte af undervisningen.

Ligheder og forskelle mellem undervisernes og de studerendes vurderinger
Der er nogle sammenfald i undervisernes og de studerendes vurderinger af de studerendes engelskkompetencer. Af figur 5 der viser undervisernes vurdering af de studerendes engelskkompetencer, og figur 6 der viser de studerendes vurdering af egne kompetencer, fremgår det at undervisere og studerende er enige om at de studerende er bedre til at forstå og læse akademisk engelsk end til at tale og skrive akademisk engelsk. Dette underbygges af interviewene med de studerende hvor det fremgår at de studerende føler sig usikre i forhold til at skrive engelsk.

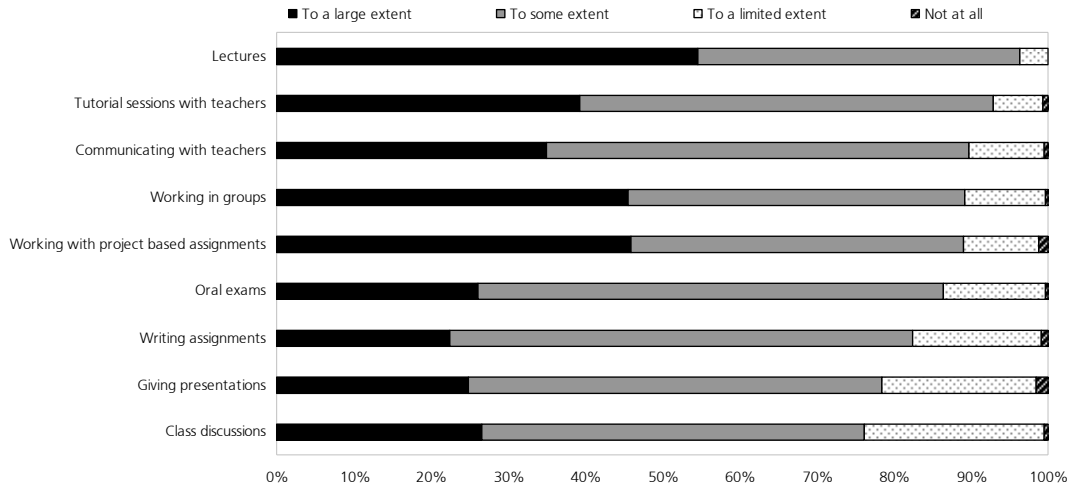
Sammenligningen viser også at de studerende vurderer egne engelskkompetencer højere end underviserne gør. 80 % af de studerende vurderer fx at deres kompetencer til at læse akademisk engelsk i høj grad er tilstrækkelige, mens kun 65 % af underviserne mener dette. Og når det gælder at skrive akademisk engelsk, vurderer 48 % af de studerende at deres engelskkompetencer er tilstrækkelige, mens kun 17 % af underviserne mener dette.

5.3 De studerendes studiekompetencer

De to spørgeskemaundersøgelser og interviewene i de fire caseundersøgelser tegner et overvejende positivt billede af de studerendes studiekompetencer, men viser også at der er områder hvor de studerendes kompetencer kan forbedres.

I spørgeskemaet er underviserne blevet bedt om at vurdere de studerendes studiekompetencer inden for forskellige områder. Svarene fremgår af figur 7.

Figur 7
To what extent do you feel that your students have the necessary general study skills in relation to …:



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

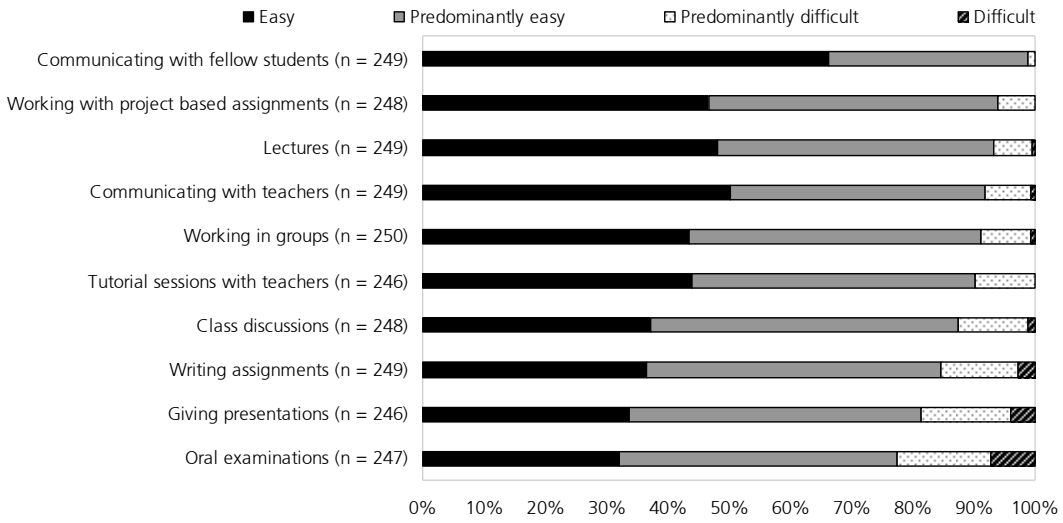
Figuren viser at de fleste undervisere (mellem 77 % og 96 %) vurderer at de studerende i høj grad eller i nogen grad har de nødvendige studiekompetencer i de forskellige situationer der nævnes. De er mest positive i deres vurdering af de studerendes studiekompetencer i forhold til forelæsninger. Her har 55 % svaret at de studerende i høj grad har de nødvendige studiekompetencer, og 42 % har svaret at de studerende i nogen grad har de nødvendige kompetencer. Underviserne er mindst positive i deres vurdering af de studerendes studiekompetencer i forhold til at skrive opgaver. Her har kun 23 % svaret at de studerende i høj grad har de nødvendige studiekompetencer, og 60 % har svaret at de studerende i nogen grad har de nødvendige kompetencer.

Under interviewene trækker underviserne igen de studerendes skriftlige kompetencer frem som noget der kan forbedres. Det er ikke kun det at skrive på engelsk der kan være en udfordring. Der er også studerende som har brug for at forbedre deres skriftlige akademiske engelsk. Fx har undervisere erfaret at danske studerende med en professionsbacheloruddannelse ikke har helt de samme akademiske kompetencer som studerende med en bacheloruddannelse, og nogle internationale studerende er ikke vant til at skulle formulere sig selvstændigt i forbindelse med skriftlige opgaver.

De studerendes vurdering af egne studiekompetencer
Afsnittet viser at de studerende vurderer deres studiekompetencer overvejende positivt. Ligesom underviserne peger de studerende også på at de studerende føler sig mindre sikre på deres skriftlige kompetencer.

I spørgeskemaundersøgelsen er de studerende også blevet bedt om at vurdere om de finder en række situationer nemme eller vanskelige uafhængigt af deres engelskkompetencer. Svarene fremgår af figur 8.

Figur 8
Disregarding your English skills, do you normally find the following situations easy or difficult?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Figuren viser at de fleste studerende (mellem 77 % og 99 %) uafhængigt af deres engelskkompetencer vurderer at de forskellige situationer er nemme eller overvejende nemme. De studerende er mest positive i deres vurdering af kommunikationen med medstuderende. Her har 66 % svaret at det er en nem situation, og 33 % at det er en overvejende nem situation. De studerende er mindst positive i deres vurdering af mundtlig eksamen. Her har kun 32 % svaret at det er en nem situation, og 45 % har svaret at det er en overvejende nem situation.

Det er værd at bemærke at de studerendes vurdering af projektarbejde og gruppearbejde ikke ligger i bunden af figuren. Disse to arbejdsformer omtales ofte som særligt danske eller nordiske, og man kunne derfor forvente at internationale studerende fandt dem svære. Men undersøgelsen viser at langt de fleste studerende vurderer arbejdsformerne positivt, og at det ikke er de sværeste situationer.

Ligheder og forskelle mellem undervisernes og de studerendes vurderinger
Sammenligner man de studerendes vurderinger i figur 8 med figur 7 hvor underviserne har vurderet de studerendes studiekompetencer, viser det sig at undervisere og studerende er overvejende enige om hvilke studiekompetencer de studerende besidder i mindre omfang end andre studiekompetencer. At skrive opgaver, at holde oplæg og at gå til mundtlig eksamen bliver vurderet som de studiekompetencer de studerende besidder i mindst omfang, mens der er mere uenighed om hvilke studiekompetencer de studerende besidder i størst omfang. I caseundersøgelserne efterlyser de studerende kurser i at skrive akademisk og i at holde oplæg.

Sammenligningen viser også at de studerende vurderer egne studiekompetencer mere positivt end underviserne gør. 52 % af de studerende vurderer fx at kommunikation med underviserne er en nem situation, mens kun 35 % af underviserne vurderer at de studerende i høj grad har de nødvendige kompetencer til at kommunikere med underviserne.

5.4 Opsamling og vurdering

Både underviserne og de studerende selv giver et overvejende positivt billede at de studerendes engelskkompetencer og studiekompetencer. De studerende vurderer dog generelt både deres engelskkompetencer og deres studiekompetencer mere positivt end underviserne gør. Undervisere og studerende er enige om at de studerende er bedre til at forstå og læse akademisk engelsk end de er til at tale og skrive akademisk engelsk. De studerendes mundtlige og skriftlige studiekompetencer kan også forbedres. Nogle studerende har fx brug for at blive bedre til at deltage i diskussioner og til at skrive akademisk engelsk. Ikke alle studerende ved om de skriver et korrekt engelsk. Kun et af de fire universiteter i caseundersøgelserne tilbyder kurser i skriftlig engelsk, og de studerende har generelt ikke meget viden om hvilke tilbud der er til dem.

Ekspertgruppen vurderer at de studerendes mundtlige og skriftlige kompetencer er et vigtigt opmærksomhedspunkt for universiteterne når de fremadrettet skal arbejde med at sikre kvaliteten af deres kandidatuddannelser. Hvis ikke alle studerende har et tilstrækkeligt sprogligt kompetenceniveau, kan det have en negativ indflydelse på det faglige niveau og de studerendes viden- og kompetenceopbygning. Derfor ser ekspertgruppen det som hensigtsmæssigt hvis universiteterne har tilbud til de studerende så de kan forbedre niveauet af fx deres skriftlige engelsk, og sikrer en hensigtsmæssig kommunikation til de studerende om tilbuddene. Det kunne også være relevant at undersøge om strengere krav til de studerendes engelskkompetencer ved optagelsen på kandidatuddannelsen ville have en positiv indflydelse på kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

6 Undervisningssituationen

Kapitel 4 og kapitel 5 fokuserer på undervisernes engelskkompetencer og pædagogiske kompetencer og på de studerendes engelsk- og studiekompetencer. Disse kompetencer er imidlertid ikke det eneste der kan være afgørende for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. De studerende i den engelsksprogede undervisning er en heterogen gruppe som består af internationale og danske studerende der i undervisningssammenhæng er fælles om et sprog der ofte ikke er deres førstesprog. Dermed opstår en særlig situation for både undervisere og studerende. Dette kapitel handler om den engelsksprogede undervisningssituation og den heterogene studentergruppe. Der er fokus på de valg undervisere og studerende tager i forbindelse med undervisningen, og på hvilke udfordringer der kan opstå når en heterogen gruppe studerende undervises.

Det fremgår af kapitlet at en heterogen studentergruppe kræver særlig opmærksomhed omkring de valg undervisere og studerende skal tage i forskellige undervisningssituationer. Kapitlet viser at underviserne har gjort sig erfaringer med denne undervisningssituation og understreger at der er visse forhold som det er vigtigt at være opmærksom på. Når man underviser på engelsk og underviser internationale studerende, skal man eksempelvis være bevidst om brugen af undervisningsformer. Det er også vigtigt at man gør sig overvejelser over hvordan grupper dannes mest hensigtsmæssigt, og hvordan man skaber en undervisningssituation hvor de studerende er trygge ved at stille spørgsmål. Man skal gøre sig overvejelser om brugen af visuelle hjælpemidler, ligesom man skal overveje om der er andre hensyn det kan være hensigtsmæssigt at tage. Det er også vigtigt at man er bevidst om brugen af det danske sprog i den engelsksprogede undervisning.

Kapitlet er inddelt i ti afsnit. Det første afsnit handler om at undervise internationale studerende, dvs. hvad undervisere og studerende mener man bør være opmærksom på når studentergruppen er international. De næste seks afsnit går tættere på nogle af de valg undervisere og studerende tager i undervisningen, i forhold til undervisningsformer, gruppedannelse, spørgsmål, visuelle hjælpemidler, særlige hensyn og brug af det danske sprog. De næste to afsnit handler om hvordan hhv. underviserne og de studerende oplever den engelsksprogede undervisning, herunder om det kræver ekstra arbejde af dem eller udfordrer dem på anden vis. Det sidste afsnit samler op på kapitlet.

6.1 Undervisning af internationale studerende

Spørgeskemaundersøgelserne og interviewene i caseundersøgelserne viser at det er en særlig situation at undervise studerende hvoraf en større eller mindre del har en international baggrund, og at mange undervisere tilpasser deres undervisning når de underviser internationale studerende.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at svare på om de tilpasser deres undervisning når de underviser internationale studerende. Svarene fremgår af tabel 14.

Tabel 14
Do you adjust your teaching when teaching international students?

	Frequency	Percent
Yes	203	60 %
No	138	41 %
Total	341	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at mere end halvdelen af underviserne (60 %) tilpasser deres undervisning når de underviser internationale studerende, men også at en forholdsvis stor gruppe undervisere (41 %) ikke tilpasser deres undervisning.

Under interviewene var der generel enighed blandt undervisere, studerende og ledelse om at der opstår en særlig undervisningssituation når studentergruppen er international. Eksempelvis fremgik det af interviewet med underviserne på AU at man er nødt til at være mere bevidst om sin undervisning på de internationale hold. Man skal passe på ikke at være nationalt indforstået. Som dansk studerende har man mange kulturelle referencer, fx til Grundtvig, og i den forbindelse skal man som underviser af en international studentergruppe være opmærksom på at ikke alle besidder den viden. De internationale studerende har også forskellige erfaringer med fx eksamens- og arbejdsformer, og det kræver en ekstra indsats af underviserne at informere om de danske eksamens- og arbejdsformer. Nogle studerende har fx aldrig prøvet at skrive en længere skriftlig opgave, andre kender ikke til mundtlig eksamen, og en tredje gruppe har ikke tidligere deltaget i gruppearbejde. Der er derfor ofte behov for informering af en eller flere af de internationale studerende.

Under interviewet med de studerende på AU bliver det nævnt at der ikke altid er en tilstrækkelig opmærksomhed på at de internationale studerende kan mangle viden om arbejdsformerne på de danske kandidatuddannelser. De trækker opgaveskrivning frem som et eksempel og forklarer at det fx ikke er alle studerende som ved hvordan man udarbejder en problemformulering. De savner at det bliver defineret og kommunikeret til de studerende. De studerende foreslår at universitetet arrangerer kurser i opgaveskrivning.

Under interviewene kommer det også frem at der kan være forskellige læringskulturer som man som underviser og studerende må forholde sig til. Under interviewet med underviserne på SDU fortæller de at nogle studerende kommer fra udenlandske universiteter hvor der er tradition for envejskommunikation, og hvor de studerende er meget autoritetstro. De er fx ikke vant til at stille spørgsmål. Det er en læringskultur som ligger langt fra den danske, og for disse studerende kan det tage tid at vænne sig til den danske læringskultur. Eksempelvis nævner en tysk studerende på CBS en forskel mellem den danske og tyske læringskultur som hun især har lagt mærke til. Hun forklarer at hun har haft svært ved at vænne sig til at danske studerende altid diskuterer meget. Fra sin tyske uddannelsesbaggrund er hun vant til at man følger en beslutning man har truffet, i stedet for hele tiden at diskutere den.

Det er tydeligt at det er en særlig situation at undervise en studentergruppe som består af både danske og internationale studerende. Underviserne er nødt til at gøre sig flere overvejelser over deres undervisning end hvis de underviste en rent dansk studentergruppe. Ekspertgruppen vurderer at det er positivt at mange undervisere tilpasser deres undervisning når de skal undervise internationale studerende, og opfordrer til at alle undervisere gør det.

De næste seks afsnit går tættere på de valg undervisere og studerende tager for at håndtere den særlige situation der er når studentergruppen er international.

6.2 Valg af undervisningsformer

Når studentergruppen er international, skal valget af undervisningsformer overvejes, og der skal tages hensyn til de internationale studerende. Interview med ledelserne på de fire kandidatuddannelser i caseundersøgelserne giver eksempler på at valget af undervisningsformer tilpasses den internationale studentergruppe.

Under interviewet fortæller ledelsen på Master of Science in Public Health på SDU at det har vist sig at være svært at anvende problembaseret læring (PBL) som undervisningsform på den engelsksprogede kandidatuddannelse. Denne undervisningsform er meget brugt på bacheloruddannelsen hvor undervisningen foregår på dansk. Undervisningsformen kræver diskussioner på et højt niveau, og i den forbindelse kan det være et problem at de studerendes engelskkompetencer ikke er helt tilstrækkelige. I stedet foretrækker underviserne en mere struktureret og traditionel undervisningsform. Det er dog kun i starten af kandidatuddannelsen at underviserne fravælger

problembaseret læring. Senere tager de undervisningsformen op igen fordi de studerende så er blevet bedre til at diskutere på engelsk og de internationale studerende tilsvarende er blevet mere vant til de diskuterende og selvstændige undervisningsformer.

På Master of European Studies på AU forklarer ledelsen at den bevidst vælger undervisningsformer der er fremmede for alle studerende. Ledelsen mener det vil være uhensigtsmæssigt at bruge danske undervisningsformer i et internationalt læringsrum. Derfor har den valgt at bruge projektundervisning hvor der også er fokus på det sociale element. Det er ledelsens erfaring at projektundervisningsformen betyder at de internationale studerende bliver godt integreret på holdet og holder op med at italesætte sig som internationale og anderledes.

Ekspertgruppen vurderer at det er positivt at underviserne tilpasser undervisningsformerne til den studentergruppe de underviser. På den måde kan de studerende få et større udbytte af undervisningen.

6.3 Dannelse af grupper

Caseundersøgelserne viser at der er stor forskel på hvordan der dannes grupper på kandidatuddannelserne. Der er fx forskel på hvem der danner grupperne – underviserne, de studerende eller administrationen – og om det sker tilfældigt eller ud fra bestemte kriterier. Derudover viser caseundersøgelserne at gruppedannelsen kan påvirkes af at der er både danske og internationale studerende på holdene.

På DTU fortæller de studerende at de selv danner deres grupper. De gør det ikke ud fra særlige kriterier, men finder fx sammen med dem de kender fra bacheloruddannelsen, eller dem de opfatter som pålidelige samarbejdspartnere. Under interviewet giver de studerende udtryk for at det kan være et problem at man ikke kender de medstuderendes sproglige niveau. Det er vigtigt for de studerende at medlemmerne af en gruppe har nogenlunde samme sproglige niveau. Hvis det viser sig at nogle ikke er gode nok til engelsk, ændrer de gruppesammensætningen.

På CBS fortæller de studerende at administrationen eller underviseren danner grupperne, og de studerende går ud fra at det sker på grundlag af navnelister. Der kan godt være grupper kun med danske studerende. De danske studerende giver udtryk for at det kræver en større arbejdsindsats at være i gruppe med internationale studerende. Det kræver lidt mere af de studerende når de ikke kan diskutere på dansk. Den kulturelle indforståethed gør det også nemmere at være i en rent dansk gruppe – så deler gruppemedlemmerne fx humor, kender alle til dansk politik og har samme uddannelsesmæssige baggrund.

På AU fortæller de studerende at underviserne danner grupperne, og at det virker som om de forsøger at undgå at danne grupper kun med danske studerende. Underviserne bekræfter at det er dem der danner grupperne. De vil ikke risikere fx at studerende med en kraftig accent bliver ladt tilbage uden en gruppe at være i. Når underviserne danner grupperne, forsøger de at skabe ligevægt mellem danske studerende og internationale studerende og mellem kvinder og mænd. De studerende giver udtryk for at de er tilfredse med de grupper som underviserne danner. De studerende synes det er naturligt at være i blandede grupper når de går på en engelsksproget kandidatuddannelse.

Eksempel på gruppedannelse

Under en undervisningsobservation ser vi et eksempel på hvordan der dannes grupper. Underviseren starter med at spørge om der er studerende der ønsker at han tager særlige hensyn, og spørger specifikt om der er studerende fra samme land der gerne vil være sammen. Det er der to studerende der gerne vil. En dansk studerende sætter spørgsmålstegn ved om det er hensigtsmæssigt at samle studerende fra samme land i en gruppe, og opfordrer til at grupperne blandes så de studerende kan lære af hinanden og øge opmærksomheden på at tale engelsk. Underviseren bakker op om at det kan være hensigtsmæssigt med blandede grupper, bl.a. fordi der kan komme eksempler på dansk og det så

er godt at de studerende kan diskutere eksemplerne i grupperne. En anden dansk studerende spørger om der er mulighed for at danne en dansk gruppe og to blandede grupper. Det får en dansk studerende til at bemærke at det ville være ærgerligt fordi der er tale om en engelsksproget kandidatuddannelse, og i en dansk gruppe vil diskussionerne foregå på dansk frem for på engelsk. Underviseren beslutter derefter at danne de tre grupper ved at tildele de studerende et tal mellem 1 og 3.

Under interviewet med de studerende på SDU fortæller de at underviseren eller administrationen danner grupperne, men at de studerende kan få indflydelse på sammensætningen. De peger på at det ofte er studerende som foreslår at en af grupperne kan bestå af danske studerende. Når underviserne har dannet sprogligt blandede grupper, sker det også tit at de studerende ændrer grupperne så de passer bedre til de studerendes behov, fx for at tale dansk, for at hente børn tidligt eller for at tage hensyn til lang transporttid. Hvis der eksempelvis skal skrives en eksamensopgave i gruppen, er det vigtigt at gruppemedlemmerne fungerer godt sammen (hvilket ikke behøver at have noget med sproget at gøre), og derfor vil de studerende gerne have indflydelse på grupperne.

Beskrivelsen af gruppedannelsen i de fire caseundersøgelser viser at der skal tages mange hensyn når der skal dannes grupper, og at det kan være svært at stille alle tilfreds. Nogle studerende vil fx gerne have sprogligt homogene grupper fordi det giver dem mulighed for at diskutere på deres førstesprog. Andre studerende vil gerne have sprogligt blandede grupper fordi det giver dem mulighed for at bruge og forbedre deres engelske sprog, ligesom det giver dem mulighed for at få indblik i og viden om faglige emner i de lande som de andre studerende kommer fra, og oparbejde en forståelse af andre kulturer. Ekspertgruppen vurderer at det er vigtigt at underviserne er opmærksomme på dette og overvejer hvilke hensyn det er relevant at tage i forhold til de forskellige grupper der skal dannes. Ekspertgruppen vurderer at sprogligt blandede grupper er det mest hensigtsmæssige hvis man vil sikre at de studerende får et optimalt udbytte af den engelsksprogede kandidatuddannelse.

6.4 Spørgsmål

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere, caseundersøgelserne på de fire universiteter og undervisningsobservationen på de fire universiteter viser at det kan være en udfordring for de studerende at stille spørgsmål i undervisningen, men at underviserne er opmærksomme på at opfordre de studerende til at stille spørgsmål. Dette afsnit beskriver nogle af de udfordringer der kan opstå i undervisningssituationen, og undervisernes løsninger på udfordringerne.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de sikrer at der er tid til spørgsmål, og opfordrer de studerende til at stille spørgsmål i løbet af eller efter undervisningen. Svarene fremgår af tabel 15.

Tabel 15
To what extent when teaching in English do you: Make sure there is time for questions and encourage students to ask questions during and after the lecture?

	Frequency	Percent
To a large extent	212	62 %
To some extent	109	32 %
To a limited extent	15	4 %
Not at all	4	1 %
Total	340	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at langt de fleste undervisere (94 %) i høj grad eller i nogen grad sikrer at der er tid til spørgsmål, og opfordrer de studerende til at stille spørgsmål.

Caseundersøgelserne viser at det er en god ide at underviserne er opmærksomme på at opfordre de studerende til at stille spørgsmål. Det kan nemlig være en udfordring for de studerende at gøre det. Der er studerende som holder sig tilbage fordi de føler at deres engelske ordforråd ikke er stort nok, og andre studerende som kommer fra en læringskultur hvor der ikke er samme tradition for at stille spørgsmål hvis der er noget man ikke forstår. Underviserne prøver på forskellig vis at imødegå dette.

En udfordring som underviserne på AU fortæller om, er at der altid er enkelte studerende som aldrig stiller spørgsmål. De prøver at imødegå udfordringen ved at give mulighed for at de studerende kan stille spørgsmål i pausen eller efter undervisningen. Men det er samtidig noget de forsøger at mindske mest muligt fordi der kan være tale om information som alle studerende har brug for at høre, eller at andre sidder med de samme spørgsmål eller usikkerheder. Ofte opfordrer undervisen derfor de studerende til at gentage spørgsmålet i undervisningen eller gentager det selv og svarer på det. Underviserne på DTU fortæller at de opfordrer danske studerende til at stille spørgsmål på dansk hvis de har svært ved at stille spørgsmål på engelsk, og at underviserne så sørger for at oversætte spørgsmålene til engelsk.

Den observerede undervisning på de fire kandidatuddannelser i caseundersøgelserne giver indtryk af at der bliver stillet spørgsmål, at underviserne spørger om de studerende har spørgsmål, og at underviserne gentager spørgsmål som fx bliver stillet så lavt at de andre studerende har svært ved at høre det.

Ekspertgruppen vurderer at det er positivt at underviserne er opmærksomme på at skabe en situation hvor alle studerende er trygge ved at stille spørgsmål. Det kan for nogle studerende være en udfordring at skulle stille et spørgsmål på engelsk, og det kan hjælpe at give de studerende lov til at stille spørgsmål på deres førstesprog. I praksis kan dette dog kun lade sig gøre for de danske studerende, og dermed stiller man de danske studerende bedre end de internationale studerende.

6.5 Brug af visuelle hjælpemidler

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere og caseundersøgelserne på de fire universiteter viser at underviserne prioriterer at bruge visuelle hjælpemidler som fx PowerPoint og tavle fordi det kan være en hjælp for nogle af de studerende, især når undervisningen foregår på et andet sprog end deres førstesprog.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de understøtter deres forelæsninger med visuelle hjælpemidler. Svarene fremgår af tabel 16.

Tabel 16
To what extent when teaching in English do you: Support lectures with visual aids (and other support materials)?

	Frequency	Percent
To a large extent	265	78 %
To some extent	59	17 %
To a limited extent	7	2 %
Not at all	11	3 %
Total	342	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at langt de fleste undervisere (95 %) i høj grad eller i nogen grad understøtter deres forelæsninger med visuelle hjælpemidler.

Interviewene med underviserne viser at de er bevidste om at bruge visuelle hjælpemidler, og at de oplever at det kan være en hjælp for nogle studerende i forhold til både sprog og læringsstile. Interviewene med de studerende viser at de er glade for at underviserne bruger visuelle hjælpemidler. De giver udtryk for at de fx har nemmere ved at forstå undervisere med en kraftig accent

når underviseren bruger fx PowerPoint eller tavle. De oplever også at tavlebrugen kan give tid til at reflektere over det underviseren siger.

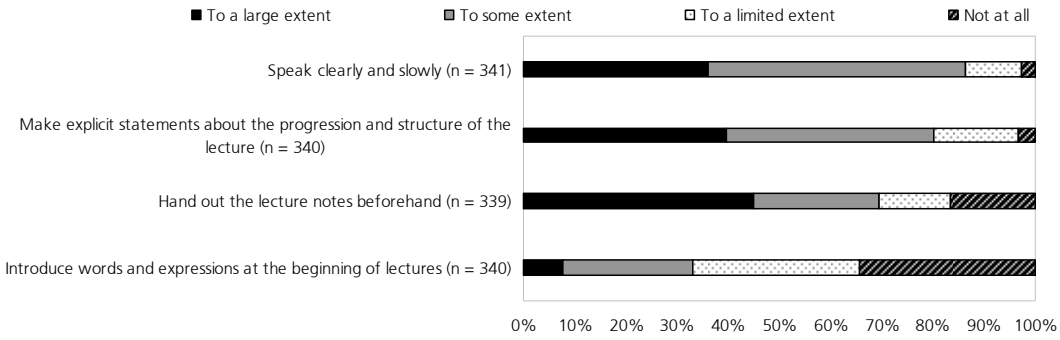
Ekspertgruppen vurderer at det er positivt at underviserne understøtter deres forelæsninger med visuelle hjælpemidler, både af hensyn til de studerendes læring og af hensyn til de situationer hvor de studerende har vanskeligt ved at forstå hvad underviseren siger.

6.6 Andre særlige hensyn eller tiltag

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere og de fire caseundersøgelser viser at mange undervisere tager særlige hensyn eller gør noget særligt når de underviser på engelsk, for at hjælpe de studerende med at forstå stoffet eller følge med i undervisningen.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de udleverer deres forelæsningsnoter inden undervisningen, giver klare udmeldinger om forelæsningens struktur og progression, taler langsomt og tydeligt og introducerer ord og begreber i starten af forelæsningerne. Svarene fremgår af figur 9.

Figur 9
To what extent when teaching in English do you …:



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at de fleste undervisere (mellem 70 % og 86 %) i høj grad eller i nogen grad udleverer deres forelæsningsnoter inden undervisningen, giver klare udmeldinger om forelæsningens struktur og progression og taler langsomt og tydeligt, mens færre undervisere (33 %) i høj grad eller i nogen grad introducerer ord og begreber i starten af deres forelæsninger. En analyse af data viser at professorer og lektorer i højere grad end adjunkter udleverer deres forelæsningsnoter inden undervisningen.

Under undervisningsobservationerne var der eksempler på at især PowerPoint-præsentationer blev udleveret til de studerende før undervisningen via de studerendes intranet. De studerende kan så vælge at printe præsentationen ud eller at have adgang til den i elektronisk form under undervisningen. Interviewene med de studerende bekræfter at de studerende ofte får udleveret forelæsningsnoter før undervisningen i form af PowerPoint-præsentationer og er positivt indstillede over for det. De danske studerende understreger dog at dette ikke er særligt for den engelsksprogede undervisning – det samme sker i den dansksprogede undervisning.

Ekspertgruppen vurderer at det er positivt at underviserne tager særlige hensyn når de underviser på engelsk. Som det fremgår af rapporten, har nogle studerende begrænsede engelskkompetencer, og i den forbindelse kan det være relevant at underviserne fx udleverer deres forelæsningsnoter inden undervisningen, giver klare udmeldinger om forelæsningens struktur og progression, taler langsomt og tydeligt og/eller introducerer ord og begreber i starten af forelæsningerne.

6.7 Brug af dansk

Interview med undervisere, studerende og ledelser og observation af undervisningen viser at undervisere og studerende i en vis grad bruger det danske sprog i den engelsksprogede undervisning. Dette afsnit giver eksempler på i hvilke situationer det danske sprog bliver brugt.

Underviserne gør fx brug af danske cases og danske avisartikler i undervisningen. Det har de interviewede studerende på de fire uddannelser generelt ikke noget imod. De mener det er oplagt at gøre brug af danske eksempler så længe underviserne kan oversætte indholdet til engelsk. Der blev dog også udtrykt forbehold over for brug af danske eksempler. De interviewede studerende på AU ser en risiko for at det udelukkende er danske studerende der deltager i diskussionen af de danske eksempler fordi de kender konteksten bedre.

Eksempel på brug af dansk
Under den observerede undervisning på en af de fire kandidatuddannelser i caseundersøgelserne er der et eksempel på hvordan det danske sprog bliver brugt i undervisningen. De studerende bliver bedt om at diskutere et spørgsmål som underviseren stiller, med deres sidemand. Derefter spørger underviseren om en studerende vil fortælle hvad vedkommende har diskuteret med sidemanden. En studerende rækker hånden op og refererer fra diskussionen på dansk. Underviseren (der ikke virker spor overrasket over brugen af dansk) oversætter derefter svaret for resten af holdet.

Eksemplet viser at nogle undervisere tillader brugen af dansk i undervisningen hvis de danske studerende har svært ved at formulere sig på engelsk. Ekspertgruppen vurderer at universiteterne bør være opmærksomme på at stille tilstrækkelige krav til de studerendes engelskkompetencer så man kan sikre at dialogen i undervisningen kan foregå på engelsk.

Der er også mulighed for at sproget på et kursus kan ændres fra engelsk til dansk hvis der ikke er studerende som ønsker at der undervises på engelsk. Kortlægningen viser at ud af de 193 engelsksprogede kandidatuddannelser i Danmark kan 116 ændre undervisningssproget til dansk hvis ingen studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk. Det er ikke opgjort hvor tit dette sker, men ledelsen på Master of Science in Engineering (Computer Science and Engineering) på DTU fortalte at det kun sker meget sjældent på de engelsksprogede uddannelser på DTU.

At skrive opgaver på dansk
Der er forskel på om kandidatuddannelserne i de fire caseundersøgelser tillader de danske studerende at aflevere opgaver på dansk. På SDU og DTU må de studerende gerne aflevere opgaver på dansk, mens de danske studerende ikke har samme mulighed på AU og CBS.

Af eksamensbekendtgørelsens § 6, stk. 4, fremgår det:

> *I uddannelser, der udbydes på engelsk eller et andet fremmedsprog, aflægges prøverne på det udbudte sprog, medmindre det er en del af prøvens formål at dokumentere den studerendes færdigheder i et andet sprog. Universitetet kan fravige denne regel.*

De danske studerende skal altså som udgangspunkt aflevere opgaver på engelsk, men universitetet har mulighed for at fravige denne regel. Ekspertgruppen vurderer at universiteterne skal være varsomme med at tillade de danske studerende at aflevere opgaver på dansk i de tilfælde hvor sproglige og interkulturelle kompetencer er en del af målet med uddannelsen. Det kan give de danske studerende en fordel i forhold til de internationale studerende, fordi de danske studerende får mulighed for at formulere sig skriftligt på det sprog de mestrer bedst. Dermed skaber man ikke lige muligheder for de studerende. Derudover er der risiko for at de studerende der benytter sig af muligheden for at aflevere opgaver på dansk, ikke opnår de sproglige og kulturelle kompetencer en engelsksproget uddannelse kan give, og dermed ikke får det fulde udbytte af uddannelsen.

På AU forklarer underviserne at de danske studerende har mulighed for at skrive om danske problemstillinger og bruge dansk materiale, men at opgaven skal skrives på engelsk. De giver de internationale studerende samme mulighed for at bruge materiale fra deres hjemland, og citerer de fra materiale på andre sprog end engelsk, kan de ligesom de danske studerende oversætte citaterne til engelsk.

Parallelsproglighed
I rapporten *Universiteternes Sprogstrategier*[3] fra 2009 fremgår det at universiteterne generelt har implementeret en parallelsproglighed i deres sprogpolitikker der skal sikre at hhv. dansk og engelsk bruges i undervisningen hvor det er relevant, og at hverken dansk eller engelsk marginaliseres på de danske universiteter.

Interviewene med undervisere, studerende og ledelse i de fire caseundersøgelser viser at der er forskellige holdninger til parallelsproglighed. Nogle mente at parallelsproglighed bør nedtones; de forstår ikke hvorfor man er bange for at det danske sprog pludselig forsvinder. Andre forklarede at det er længe siden der har været parallelsproglighed, når det gælder kandidatuddannelser, men til gengæld lærer de studerende den danske fagterminologi på bacheloruddannelsen hvor undervisningen foregår på dansk. Det er ofte arbejdsmarkedets behov der afgør om en uddannelse udbydes på dansk eller engelsk. Ekspertgruppen vurderer dog at det er vigtigt at universiteterne er opmærksomme på at ikke alle studerende har den samme bacheloruddannelse og kender den danske fagterminologi på den baggrund.

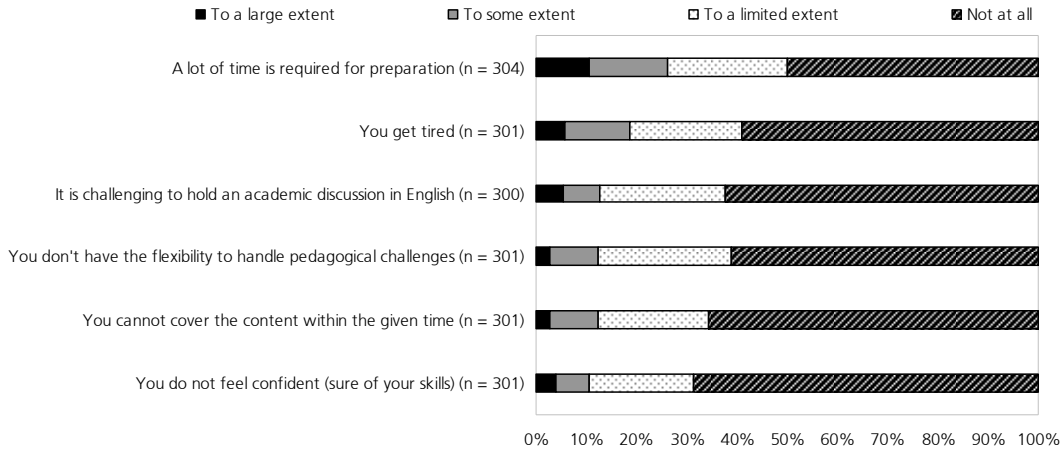
Caseundersøgelserne viser at der kan være situationer i undervisningen hvor det er relevant at bruge det danske sprog – fx hvis underviseren vil bruge en artikel fra en dansk avis. Ekspertgruppen vurderer dog at det er vigtigt at brugen af dansk begrænses så meget som muligt. Brugen af dansk kan give de danske studerende en fordel i forhold til de internationale studerende, og dermed skaber man ikke lige muligheder for de studerende. Derudover kan det betyde at de danske studerende ikke opnår det optimale udbytte af den engelsksprogede kandidatuddannelse.

6.8 Undervisernes oplevelse

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere og interview med undervisere i de fire caseundersøgelser viser at der er forskellige oplevelser af at undervise på engelsk og at undervise internationale studerende. Nogle undervisere oplever ingen problemer med at undervise på engelsk, mens andre undervisere giver udtryk for at det kræver ekstra arbejde og er mere udfordrende at undervise på engelsk, og at det er mere udfordrende at undervise internationale studerende.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de oplever at de i deres engelsksprogede undervisning skal bruge meget tid på forberedelse, at de bliver trætte, at det er udfordrende at diskutere på engelsk, at de ikke føler sig sikre på deres kunnen, at de ikke har fleksibiliteten til at håndtere pædagogiske udfordringer, og at de ikke kan nå stoffet på den tid der til rådighed. Svarene fremgår af figur 10.

Figur 10
To what extent when teaching in English do you experience that …:



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

[3] *http://www.ubst.dk/publikationer/universiteternes-sprogstrategier/Universiteternes%20sprogstrategier.pdf.*

Figuren viser at en stor gruppe undervisere (mellem 50 % og 69 %) aldrig oplever nogle af de nævnte udfordringer, men også at en gruppe undervisere (mellem 31 % og 50 %) i højere eller mindre grad oplever de nævnte udfordringer. Det er især den ekstra tid til forberedelse der opleves som en udfordring. Her viser en analyse af data at undervisere med et andet førstesprog end dansk (og engelsk) i højere grad end undervisere med dansk som førstesprog oplever at de ikke har brug for mere tid til forberedelse, og at lektorer og professorer i mindre grad end adjunkter oplever at de har behov for meget forberedelsestid.

Interviewene med undervisere i forbindelse med de fire caseundersøgelser viser forskellige oplevelser af at undervise på engelsk. Eksempelvis peger underviserne på at det kan være en udfordring ofte at skifte mellem sprog fordi man som underviser efterhånden vænner sig til at undervise på et bestemt sprog, hvad enten det er engelsk eller førstesproget. Underviserne nævner at det med årene bliver nemmere at undervise på engelsk, og hvis de har undervist på engelsk i en længere årrække, kan det faktisk opleves som nemmere end at undervise på førstesproget.

Underviserne er også blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de finder det udfordrende at undervise internationale studerende. Svarene fremgår af tabel 17.

Tabel 17
To what extent do you find it challenging to teach international students?

	Frequency	Percent
To a large extent	49	15 %
To some extent	119	35 %
To a limited extent	75	22 %
Not at all	95	28 %
I do not teach an international student audience	1	0 %
Total	339	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at halvdelen af underviserne (50 %) vurderer at de i høj grad eller i nogen grad finder det udfordrende at undervise internationale studerende. Undervisere med dansk eller engelsk som førstesprog vurderer i højere grad end undervisere med et tredje førstesprog at det er udfordrende at undervise internationale studerende.

Underviserne er også blevet bedt om at vurdere om de har tilstrækkelig pædagogisk viden om udfordringerne ved at undervise internationale studerende. Svarene fremgår af tabel 18.

Tabel 18
To what extent do you feel that you have sufficient pedagogical knowledge of the challenges of teaching international students in English?

	Frequency	Percent
To a large extent	162	47 %
To some extent	141	41 %
To a limited extent	35	10 %
Not at all	4	1 %
Total	342	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at de fleste undervisere (89 %) vurderer at de har tilstrækkelig pædagogisk viden. Dette kan virke paradoksalt når tabel 17 viser at halvdelen af underviserne (i høj grad eller nogen grad) finder det udfordrende at undervise internationale studerende. Dette kan imidlertid betyde at det ikke er på grund af manglende pædagogisk viden at underviserne finder det udfordrende at undervise internationale studerende, men at andre faktorer spiller ind.

Under interviewet pegede underviserne på AU på at der er tilfælde hvor det at undervise internationale studerende kræver ekstra arbejde og er en udfordring. Det blev nævnt at underviseren kunne blive nødt til at ændre undervisningen på grund af de internationale studerende. En fore-

læsning kan i høj grad være været præget af emner fra medierne, lokale nyheder og humor, men hvis de studerende har en anden baggrund end den danske, vil disse eksempler ikke kunne forstås, og underviseren skal derfor anlægge en anden forelæsningsstil hvor alle kan være med.

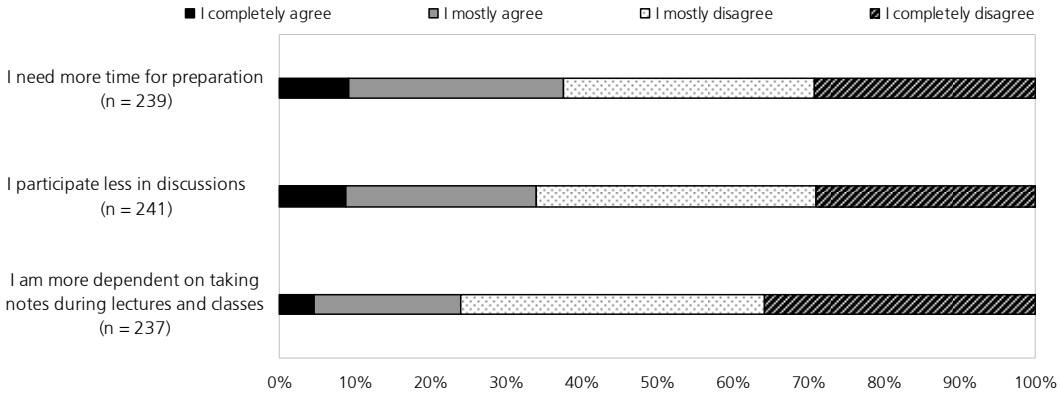
Samlet set giver undersøgelsen indtryk af at mange undervisere arbejder lidt mere når de underviser på engelsk, og oplever flere udfordringer i deres arbejde. For ca. halvdelen af underviserne er det samtidig mere udfordrende at undervise internationale studerende.

6.9 De studerendes oplevelse

Spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende og interview med studerende i de fire caseundersøgelser viser at der er forskellige oplevelser af at studere på engelsk. Nogle studerende oplever ingen problemer med at studere på engelsk, mens andre studerende giver udtryk for at det kræver ekstra arbejde at studere på engelsk, og at det er sværere at studere på engelsk end på førstesproget.

I spørgeskemaundersøgelsen er de studerende der ikke har engelsk som førstesprog, blevet bedt om at vurdere i hvilken grad de er enige i at de har brug for mere tid til forberedelse, at de deltager mindre i diskussioner, og at de er mere afhængige af at tage noter når de skal studere på engelsk frem for på deres førstesprog. Svarene fremgår af figur 11.

Figur 11
To what extent do you agree with the following statements about studying in English compared to studying in your first language?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Figuren viser at 34-38 % af de studerende er fuldstændig eller overvejende enige i at de har brug for mere tid til forberedelse, og at de deltager mindre i diskussioner når de studerer på engelsk frem for på deres førstesprog. En analyse af data viser at flere studerende med et andet førstesprog end dansk (og engelsk) end danske studerende er fuldstændig eller overvejende enige i at de er mere afhængige af at tage noter når de skal studere på engelsk frem for på deres førstesprog.

De studerende er også blevet bedt om at vurdere hvor svært eller nemt det er at studere på engelsk frem for på deres førstesprog. Svarene fremgår af tabel 19.

Tabel 19
How difficult or easy is it to study in English compared to studying in your first language?

	Frequency	Percent
Easier	28	12 %
The same as in my first language	113	47 %
More difficult than in my first language	97	40 %
Much more difficult than in my first language	3	1 %
Total	241	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Tabellen viser at lidt under halvdelen af de studerende (41 %) vurderer at det er sværere eller meget sværere at studere på engelsk frem for på deres førstesprog.

Under interviewene med de studerende udtrykker de forskellige oplevelser af hvordan det er at studere på engelsk frem for deres førstesprog. Overordnet har de studerende en positiv holdning til at studere på engelsk. Disse studerende oplever at det på deres kandidatuddannelse er nemmere at studere på engelsk end på deres førstesprog, og at overgangen fra undervisningen på deres førstesprog på bacheloruddannelsen til den engelsksprogede undervisning på kandidatuddannelsen har været naturlig.

Nogle studerende peger dog på en række udfordringer ved at studere på engelsk. Der kan være en sproglig barriere fordi de ikke kan udtrykke sig lige så klart som de ville kunne på deres førstesprog, og dermed kan nogle pointer gå tabt. En anden udfordring for danske studerende er at det kan være svært at studere på engelsk fordi hverdagen i øvrigt foregår på dansk.

I den første periode med engelsksproget undervisning kan de studerende også opleve at de skal slå mange engelske ord op, og at det derfor tager længere tid at læse en tekst, men der peges også på at man efterhånden lærer terminologien, og derefter er det ikke sværere at studere på engelsk end på førstesproget.

Samlet set giver undersøgelsen indtryk af at mange studerende arbejder lidt mere, oplever flere udfordringer når de studerer på engelsk og oplever at det er sværere at studere på engelsk end på deres førstesprog.

6.10 Opsamling og vurdering

En international studentergruppe kræver særlig opmærksomhed omkring de valg undervisere og studerende tager i forskellige undervisningssituationer. Underviserne oplever at de er nødt til at gøre sig flere overvejelser over deres undervisning når de underviser en international studentergruppe.

Ekspertgruppen vurderer at denne ekstra opmærksomhed kan medføre bedre engelsksproget undervisning. Det er ekspertgruppens erfaring at den engelsksprogede undervisning kan være stærkt berigende for de studerende når den fungerer, fordi de studerende får et perspektiv på deres faglighed forærende i kraft af langt bredere faglig indsigt og flere internationale kontekster og eksempler.

Underviserne har gjort sig forskellige erfaringer med at undervise en international studentergruppe, og mange tilpasser deres undervisning til denne gruppe. De tilpasser fx deres valg af undervisningsformer, de er opmærksomme på dannelse af grupper og på at opfordre de studerende til at stille spørgsmål. De bruger visuelle hjælpemidler og tager en række andre hensyn som fx at tale klart og tydeligt.

Ekspertgruppen vurderer at det positivt at underviserne tilpasser deres undervisning til den internationale studentergruppe. Det er vigtigt at underviserne tager specielle hensyn til de studerende når undervisningen ikke foregår på de studerendes førstesprog, og når de studerende kommer

med forskellige læringskulturelle baggrunde. For at underviserne skal blive endnu bedre til at forudse hvilke udfordringer der opstår, og være endnu bedre klædt på til undervisningen, kan universiteterne med fordel opkvalificere de undervisere der oplever at det er svært at undervise en international studentergruppe. Det kunne fx være relevant med pædagogiske kursustilbud med fokus på det multikulturelle læringsrum.

Der er flere eksempler på at undervisere og studerende bruger det danske sprog i undervisningen, og at de studerende kan aflevere opgaver på dansk. Ekspertgruppen vurderer at det er vigtigt at underviserne er bevidste om brugen af dansk i den engelsksprogede undervisning, og at brugen af dansk så vidt muligt begrænses. Der bør være samme betingelser og muligheder for danske og internationale studerende. I forlængelse heraf er det vigtigt at universiteterne er opmærksomme på at stille tilstrækkelige krav til de studerendes engelskkompetencer så de studerende kan deltage aktivt i den engelsksprogede undervisning.

7 Kvaliteten af engelsksproget undervisning

De foregående kapitler behandler undervisernes kompetencer, de studerendes kompetencer og de valg som undervisere og studerende tager i forskellige undervisningssituationer, og undersøger hvilken betydning dette kan have for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Dette kapitel går endnu tættere på kvaliteten af den engelsksprogede undervisning og beskriver undervisere og studerendes vurdering af kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Hvilke faktorer har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning, og hvilke udfordringer er der i den engelsksprogede undervisning?

Kapitlet viser at undervisere og studerende i overvejende grad vurderer at kvaliteten af den engelsksprogede undervisning er god, men at nogle undervisere dog vurderer at deres undervisning forringes når den foregår på engelsk. Kapitlet viser også at forskellige faktorer kan opleves som afgørende for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Kapitlet er inddelt i tre afsnit. Det første handler om undervisere og studerendes vurdering af kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Det andet afsnit fokuserer på de faktorer som kan have betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning, og det tredje samler op på kapitlet.

7.1 Underviseres og studerendes vurdering af kvaliteten

Spørgeskemaundersøgelserne viser at undervisere og studerende generelt vurderer at det er overvejende positivt for kvaliteten af undervisningen at den foregår på engelsk. Men der også undervisere der oplever at kvaliteten af deres undervisning forringes.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere om kvaliteten af deres undervisning forbedres, forringes eller er den samme når de underviser på engelsk frem for på deres førstesprog. Svarene fremgår af tabel 20.

Tabel 20
Which statement best describes your situation?

	Frequency	Percent
The quality of my teaching improves when I teach in English compared to when I teach in my first language	33	11 %
There is no difference in the quality of my teaching when I teach in English compared to when I teach in my first language	189	63 %
The quality of my teaching decreases when I teach in English compared to when I teach in my first language	78	26 %
Total	300	100 %

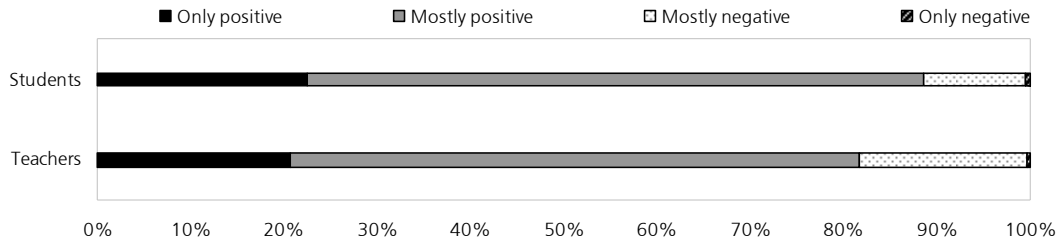
Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Tabellen viser at de fleste undervisere (63 %) vurderer at der ikke er forskel på kvaliteten af deres undervisning når de underviser på engelsk frem for deres førstesprog. En mindre gruppe undervisere (26 %) vurderer at kvaliteten af deres undervisning falder, og en lille gruppe undervisere (11 %) vurderer at kvaliteten af deres undervisning stiger. En analyse af data viser at undervisere der ville vælge ikke at undervise på engelsk hvis de kunne, føler at kvaliteten af deres undervisning

falder når de underviser på engelsk. Undervisere der ikke har engelsk eller dansk som førstesprog føler derimod at kvaliteten af deres undervisning stiger når de underviser på engelsk.

Undervisere og studerende er også blevet bedt om at vurdere den engelsksprogede undervisnings overordnede betydning for kvaliteten af undervisningen. Svarene fremgår af figur 12.

Figur 12
What is in your opinion the overall impact of teaching in English on the quality of the teaching?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende og EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at langt de fleste undervisere (82 %) og studerende (89 %) vurderer at betydningen af at der undervises på engelsk, udelukkende er positiv eller overvejende positiv for kvaliteten af undervisningen. Dermed er der også temmelig stor enighed blandt undervisere og studerende selvom de studerende vurderer betydningen lidt mere positivt end underviserne. En analyse af data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende viser at flere studerende med en engelsksproget bacheloruddannelse end studerende med en dansksproget bacheloruddannelse vurderer at betydningen af at der undervises på engelsk, udelukkende er positiv eller overvejende positiv for kvaliteten af undervisningen.

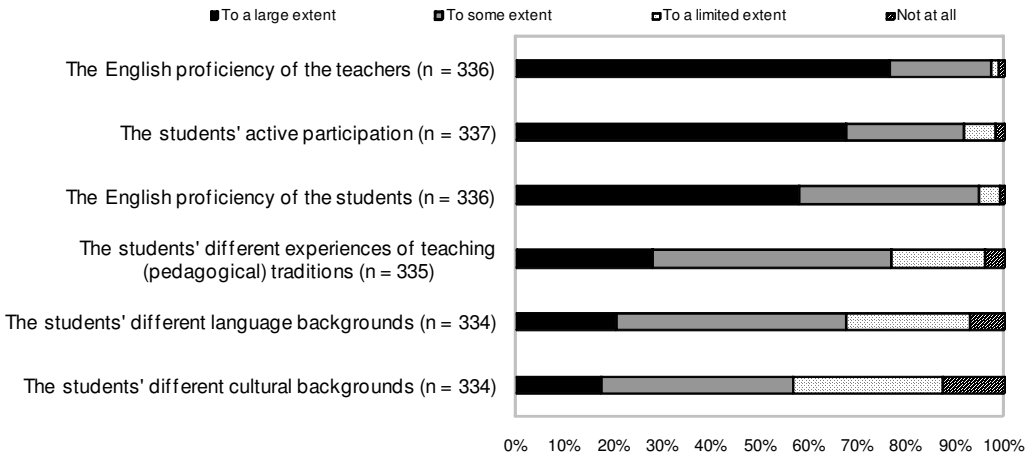
Tabellerne tegner et positivt billede af underviseres og studerendes vurdering af den engelsksprogede undervisning. Generelt opfatter de undervisningen som tilfredsstillende. Som det fremgår af rapporten, er der dog også områder hvor undervisningen eller faktorer der påvirker undervisningen, kan forbedres.

7.2 Faktorer der påvirker kvaliteten

Spørgeskemaundersøgelserne og interviewene med undervisere, studerende og ledelse på de fire kandidatuddannelser i caseundersøgelserne viser at forskellige faktorer opleves som afgørende for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

I spørgeskemaundersøgelsen er underviserne blevet bedt om at vurdere i hvilken grad en række forskellige faktorer har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Svarene fremgår af figur 13.

Figur 13
To what extent do you consider the following factors important for the quality of teaching in English?

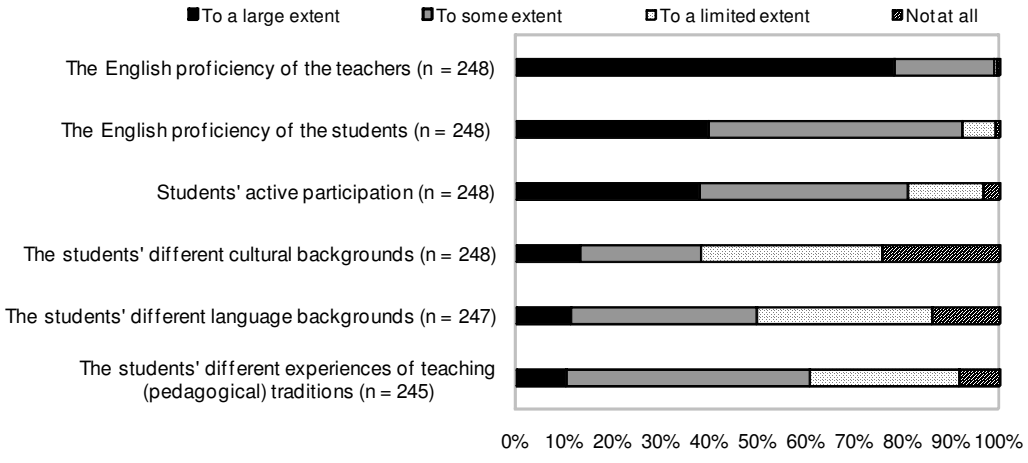


Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere.

Figuren viser at underviserne vurderer at især undervisernes engelskfærdigheder, de studerendes aktive deltagelse og de studerendes engelskfærdigheder har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. 97 % af underviserne vurderer at undervisernes engelskfærdigheder i høj grad eller i nogen grad har betydning for kvaliteten af undervisningen. 92 % vurderer at de studerendes aktive deltagelse i høj grad eller i nogen grad har betydning, og 95 % vurderer at de studerendes engelskfærdigheder i høj grad eller i nogen grad har betydning. Den faktor som underviserne tillægger mindst værdi, er de studerendes kulturelle baggrund, men 57 % af underviserne vurderer dog at denne faktor i høj grad eller i nogen grad har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

De studerende er blevet bedt om at vurdere de samme faktorers betydning for kvaliteten af undervisningen. Svarene fremgår af figur 14.

Figur 14
To what extent do you consider the following factors important for the quality of teaching in English?



Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt studerende.

Figuren viser at de studerende vurderer at især undervisernes engelskfærdigheder, de studerendes engelskfærdigheder og de studerendes aktive deltagelse har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. 99 % af de studerende vurderer at undervisernes engelskfærdigheder i høj grad eller i nogen grad har betydning for kvaliteten af undervisningen. 92 % vurderer at de studerendes engelskfærdigheder i høj grad eller i nogen grad har betydning, og 81 % vurderer at de studerendes aktive deltagelse i høj grad eller i nogen grad har betydning. Den faktor

som de studerende tillægger mindst værdi, er de studerendes kulturelle baggrund, men 38 % af de studerende vurderer dog at denne faktor i høj grad eller i nogen grad har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Sammenligner man figuren med figur 13 der viser undervisernes vurdering, er det tydeligt at studerende og undervisere er meget enige om hvilke faktorer der har størst betydning for kvaliteten af undervisningen. Det er nemlig de samme tre faktorer som tillægges størst værdi. Det er dog også interessant at lægge mærke til at flere undervisere end studerende vurderer at de studerendes engelskfærdigheder og aktive deltagelse i høj grad har betydning for undervisningens kvalitet.

Undervisere, studerende og ledelse på kandidatuddannelserne i de fire caseundersøgelser har også peget på en række faktorer som har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. De fremhæver at undervisere og studerendes engelskkompetencer har stor betydning for kvaliteten af undervisningen, og der er generel enighed om at undervisere og studerende har tilstrækkelige engelskkompetencer.

Derudover peger de studerende på Master of European Studies AU peger på at Erasmus-studerende som kun deltager i undervisningen i ét semester, kan være et problem for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. De studerende oplever at de Erasmus-studerende ofte er mere interesserede i at feste end i at studere. Underviserne på kandidatuddannelsen er dog ikke enige i de studerendes kritik af de Erasmus-studerende. Underviserne peger i stedet på at opbakningen fra universitetet og fra det danske samfund burde være større hvis man ønsker at skabe de bedste betingelser for den engelsksprogede undervisning og de internationale studerende. De vurderer at det er vigtigt at de internationale studerende bliver set som en ressource.

7.3 Opsamling og vurdering

Undervisere og studerende vurderer at kvaliteten af den engelsksprogede undervisning i overvejende grad er god, men en gruppe undervisere vurderer at kvaliteten af deres undervisning forringes når den foregår på engelsk. Forskellige faktorer opleves som afgørende for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Det er især underviseres og studerendes engelskfærdigheder og de studerendes aktive deltagelse der har betydning for kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

Ekspertgruppen vurderer at kvaliteten af den engelsksprogede undervisning er overvejende god, men fordi undersøgelsen viser at der er undervisere og studerende der oplever udfordringer er det vigtigt at universiteterne arbejder på at forbedre kvaliteten. Det kræver at kandidatuddannelserne og universiteterne gør en indsats for at opkvalificere den mindre gruppe undervisere og studerende som ifølge denne undersøgelse føler at deres kompetencer ikke er fuldt tilstrækkelige eller på andre måder føler sig udfordret.

Det er vigtigt at kandidatuddannelserne og universiteterne forsøger at imødegå evt. udfordringer i forbindelse med den engelsksprogede undervisning, da der ikke umiddelbart er et alternativ til den engelsksprogede undervisning. Undervisningen er nødt til at foregå på engelsk fordi studerende og undervisere har dette sprog til fælles i denne del af Europa. Det er ekspertgruppens vurdering at det er nødvendigt at undervisningen foregår på et sprog der deles af mange, hvis universiteterne skal følge Globaliseringsrådets anbefalinger fra 2006 om at skabe kandidatuddannelser med globalt perspektiv, og i Danmark må dette sprog primært være engelsk, da det også i andre sammenhænge bliver refereret til som lingua academica.

Ekspertgruppen vurderer at flere universiteter arbejder med at sikre og udvikle kvaliteten af den engelsksprogede undervisning, men at der også er plads til forbedringer. Ekspertgruppen vurderer at universiteterne med fordel kan arbejde mere systematisk med at sikre og udvikle undervisernes sproglige kompetencer og skærpe undervisernes opmærksomhed omkring de kulturelle faktorer og omkring hvad underviseren pædagogisk og didaktisk kan gøre for at fremme de studerendes udbytte i situationer hvor de skal lære og arbejde på et andet sprog end førstesproget.

Appendiks A

Projektbeskrivelse for undersøgelse af undervisningen på engelsksprogede kandidatuddannelser

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling (VTU) har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at undersøge kvaliteten af den engelsksprogede undervisning på universiteterne, herunder det arbejde universiteterne gør for at sikre en høj kvalitet af den engelsksprogede undervisning. Undersøgelsen vil fokusere på kandidatuddannelser hvor alle delelementer udbydes på engelsk.

Undersøgelsens baggrund

Undersøgelsen tager afsæt i den rapport, *Sprog til tiden*, som regeringens sprogudvalg afleverede i april 2008, og i regeringens opfølgning på sprogudvalgets rapport fra marts 2009. Som en del af baggrunden for undersøgelsen indgår sprogudvalgets uddybende bemærkninger til dansk og engelsk som undervisningssprog på danske universiteter.

Sprogudvalgets rapport berører blandt andet balancen mellem dansk og engelsk som undervisningssprog på de videregående uddannelser og introducerer begrebet *parallelsproglighed* som en mulighed for universiteternes fremtidige strategier på sprogområdet.

Rapporten opsummerer både fordele og ulemper ved at stadig større dele af undervisningen gennemføres på engelsk. Som fordele ved engelsksproget undervisning og engelsksprogede uddannelser nævnes:

- Bredere rekruttering af studerende og forskere
- Mulighed for at hæve det faglige niveau og øge diversiteten i forskning og uddannelse
- Mulighed for internationale samarbejdsalliancer, herunder udbud af fællesuddannelser og eliteuddannelser
- Mulighed for skabelsen af attraktive studiemiljøer for både internationale og danske studerende
- Øgede faglige, kulturelle, sproglige og personlige kompetencer hos de studerende
- Bedre forudsætninger hos de færdige kandidater for at kunne begå sig på et internationaliseret arbejdsmarked
- Mulighed for at tilbyde undervisning inden for alle forskningsspecialer samt udbud af uddannelse uden tilstrækkelig dækning i dansktalende forskningsmiljøer
- Bedre udbytte for universiteterne af deres engelsktalende forskere.

Samtidig fremhæver rapporten en række begrundelser for at fastholde og styrke dansk som undervisningssprog på universiteterne:

- En væsentlig andel af kandidaterne vil også i fremtiden skulle have deres virke blandt personer uden eller med begrænsede engelskkundskaber – det gælder fx læger, dyrlæger, ingeniører, jurister, magistre mv.
- Visse fag kan handle om emner som i sagens natur er dansksprogede eller meningsløse at undervise i på engelsk, fx dansk jura, nordisk sprog og kultur, andre sprog end dansk og engelsk, journalistik, teologi mv.
- Engelsksproget undervisning kan have som omkostning at det faglige niveau sænkes hvis de studerende eller underviserne ikke behersker engelsk så godt som dansk
- At dansk også i fremtiden skal være et komplet og samfundsbærende sprog som kan bruges til at udtrykke tanker og idéer om alle sider af tilværelsen

- At der er mange muligheder for, fx via tilvalg, at lave uddannelser der kombinerer danskprogede og engelsksprogede studieelementer.

Rapporten konkluderer således at hverken dansk eller engelsk skal marginaliseres som undervisningssprog, men anbefaler at universiteterne formulerer sprogstrategier, og at valget af dansk eller engelsk begrundes med inddragelse af alle relevante hensyn lige fra konkurrencehensyn til hensyn til samfundets behov.

I regeringens opfølgning på sprogudvalgets rapport fremhæver regeringen at det er en fordel i den globale konkurrence at universiteterne kan arbejde på både dansk og andre sprog. På den ene side betones det at forskning og uddannelse af høj kvalitet forudsætter at universiteterne kan samarbejde med udenlandske forskere og tiltrække udenlandske forskere og studerende. Universiteterne må derfor kunne arbejde på det eller de sprog der bedst sikrer denne udvikling. På den anden side understreges det at universiteterne samtidig spiller en central rolle i den bredere kulturelle og sproglige udvikling i Danmark. Når der også tales dansk på universiteterne, og når der gøres en indsats for at fastholde fagsprogene på dansk, vil det efter regeringens opfattelse samlet set bidrage til at styrke Danmarks position i den globale konkurrence.

Regeringen lægger i sin opfølgning vægt på at støtte universiteternes udvikling af sprogstrategier. Regeringen vil endvidere, med respekt for universiteternes selvstyre, arbejde for at universiteternes sprogstrategier også fremover indeholder begrundelser for valg af undervisningssprog i forhold til det dobbelte fokus på universiteter i verdensklasse og udviklingen af dansk som et videns- og undervisningssprog.

Af regeringens opfølgning fremgår det ligeledes at "regeringen vil iværksætte en undersøgelse af undervisningsniveauet i engelsksprogede kurser. Regeringen vil igangsætte en ekstern analyse heraf samt en analyse af de studerendes reaktion på sprogskifte fra dansk til engelsk ved overgangen fra bachelorstudium til kandidatstudium".

Undersøgelsens fokus og formål
Indførelsen af engelsk som undervisningssprog kan påvirke kvaliteten af undervisningen, og det er derfor relevant at undersøge hvilke problemstillinger der opstår når undervisning udbydes på engelsk, og hvordan universiteterne søger at imødegå disse udfordringer. Samtidig kan engelsksproget undervisning som nævnt have positive effekter i forhold til at sikre en høj kvalitet i uddannelserne, idet det forudsætter at universiteterne kan samarbejde med udenlandske forskere og tiltrække internationale studerende og forskere.

Undersøgelsen vil primært fokusere på kvalitetsudfordringer når hele kandidatuddannelser udbydes på engelsk. På en række kandidatuddannelser er engelsk indført som undervisningssprog i alle delelementer af uddannelsen, og en sådan omstilling kan indebære en stor og sammenhængende udfordring i forhold til at opretholde kvaliteten af undervisningen og den samlede uddannelse. Undersøgelsen fokuserer på hvordan studerende og undervisere på uddannelserne vurderer at det har betydning for undervisningens faglige kvalitet at undervisningen foregår på engelsk.

Undersøgelsen vil især søge at belyse hvilken betydning den engelsksprogede undervisning har for den faglige kvalitet af uddannelsen. Den faglige kvalitet kan tænkes udfordret på flere måder. For det første kan undervisningens faglige kvalitet variere hvis underviserne ikke har de tilstrækkelige sprogkundskaber. For det andet kan det have betydning for de studerendes læringsudbytte hvis den engelsksprogede undervisning er en stor og overraskende udfordring for de studerende. Samtidig kan den engelsksprogede undervisning rumme muligheder for at fremme den faglige kvalitet af undervisningen og den samlede uddannelse. For det første ved at skabe mulighed for at tiltrække udenlandske undervisere med særlige kvalifikationer og forskningserfaring inden for fagområdet. For det andet kan de studerendes læringsudbytte blive større i og med at de bliver bedre til at bruge engelsk og indgå i samspil med internationale studerende.

En mere mangfoldig underviser- og studentergruppe kan dog også sætte universiteterne over for at skulle håndtere en række kulturelle udfordringer som kan have betydning for den faglige kvali-

tet. I tidligere undersøgelser har EVA konstateret at en mere international personsammensætning kan have betydning for fx samarbejds-, undervisnings- og kommunikationsformerne.

Undersøgelsen vil ligeledes fokusere på de muligheder som engelsksproget undervisning skaber, og undersøge hvordan man på universitets-, fakultets- eller studieniveau har arbejdet for at sikre og udvikle kvaliteten af den engelsksprogede undervisning, samt hvordan de engelsksprogede uddannelser skaber grundlag for øget internationalt samarbejde m.v.

Samlet er formålet med undersøgelsen at søge svar på følgende spørgsmål:
1. Hvilke udfordringer og muligheder opstår i forhold til undervisningens kvalitet når hele kandidatuddannelser udbydes på engelsk?
2. Hvilke konsekvenser kan det have for undervisningens faglige kvalitet at alle aktiviteter foregår på engelsk?
3. Hvordan arbejder universiteterne for at sikre og udvikle kvaliteten i den engelsksprogede undervisning?

Undersøgelsens metodiske elementer

A. Kortlægning af engelsksprogede kandidatuddannelser

Undersøgelsen vil blive indledt af en kortlægning af hvilke kandidatuddannelser der aktuelt udbydes som rene engelsksprogede uddannelser. Kortlægningen bygger videre på den oversigt fra 2007 der blev anvendt af regeringens sprogudvalg, jf. ovenfor. Som led i kortlægningen vil EVA indsamle oplysninger om undervisere og studerende på uddannelserne samt om universiteternes overordnede sprogstrategier og deres begrundelser for at udbyde uddannelser på engelsk. Universiteterne vil ligeledes blive spurgt om hvordan de imødegår konkrete kvalitetsudfordringer og arbejder for at sikre kvaliteten af den engelsksprogede undervisning.

B. Spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere

EVA vil gennemføre en spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere på de engelsksprogede uddannelser. I spørgeskemaundersøgelsen vil underviserne bl.a. blive bedt om at vurdere den engelsksprogede undervisnings betydning for den faglige kvalitet samt i øvrigt vurdere hvilke udfordringer og muligheder den engelsksprogede undervisning indebærer. Undersøgelsen vil som udgangspunkt blive tilrettelagt som en totalundersøgelse blandt fastansatte undervisere og timelærere på de engelsksprogede uddannelser.

C. Spørgeskemaundersøgelse blandt studerende

EVA vil gennemføre en spørgeskemaundersøgelse blandt studerende på et repræsentativt udsnit af de engelsksprogede uddannelser. Alle studerende på de udvalgte uddannelser indbydes til at deltage i undersøgelsen. Uddannelserne udvælges så alle universiteter og hovedområder er repræsenteret. Ud over spørgsmål om modersmål og forudgående uddannelse vil de studerende blive bedt om at vurdere deres egne udfordringer ved at gennemføre en engelsksproget uddannelse, herunder oplevelsen af sprogskiftet ved påbegyndelsen af kandidatuddannelsen, ligesom de vil blive bedt om at forholde sig til den engelsksprogede undervisnings betydning for uddannelsens samlede faglige kvalitet. Undersøgelsen bliver gennemført blandt studerende på kandidatuddannelsernes afsluttende år.

Begge spørgeskemaundersøgelser gennemføres på engelsk. Resultaterne vil fremgå af en tabelrapport.

D. Caseundersøgelser

EVA vil udvælge fire til fem uddannelser til mere dybdegående analyse af hvordan udfordringerne ved at udbyde undervisningen på engelsk konkret kommer til udtryk, og af hvilke greb og tiltag universiteterne benytter sig af for at imødegå udfordringerne. Caseundersøgelserne omfatter interview med studerende, undervisere, studie- og institutledelserne samt eventuelt andre personer med særlig indsigt i de muligheder og udfordringer som engelsksproget undervisning indebærer, fx studievejledere. Under besøgene vil EVA ligeledes observere undervisning og søge uddybende information om universitets arbejde med at sikre kvaliteten af den engelsksprogede undervisning. Der vil være caseuddannelser fra de fem hovedområder: humaniora, naturvidenskab, samfundsvidenskab, sundhedsvidenskab og teknisk videnskab.

Afrapportering
Undersøgelsen vil blive afrapporteret i en analyserende og læsevenlig rapport. Rapporten vil være på dansk og leveres i elektronisk form. Rapporten vil indeholde hovedresultaterne af de enkelte delundersøgelser, eksempler på kvalitetstiltag samt analyser og konklusioner med udgangspunkt i de tre centrale spørgsmål for undersøgelsen. Rapporten vil ikke give deciderede anbefalinger til universiteterne, men vil indeholde perspektiverende diskussioner af kvalitetsudfordringerne ved engelsksproget undervisning og uddannelse i Danmark.

Organisering af undersøgelsen
En projektgruppe med medarbejdere fra EVA vil få det praktiske ansvar for planlægningen og gennemførelsen af undersøgelsen.

EVA nedsætter en ekstern ekspertgruppe som har det faglige ansvar for undersøgelsen. Ekspertgruppen skal rådgive projektgruppen i forløbet, fx i forbindelse med udformningen af spørgeskemaer og udvælgelse af caseuddannelser, deltage i caseundersøgelserne og udarbejde og perspektivere undersøgelsens resultater i den endelige rapport. Ekspertgruppen sammensættes så den samlet set har viden om og erfaring med:
- Tilrettelæggelse og gennemførelse af engelsksproget undervisning
- Kvalitetssikring og -udvikling af engelsksproget undervisning
- Engelsk sprog og taksonomi for sprogkundskaber
- Rekruttering af personer med gode engelskkundskaber
- Engelsksproget undervisning fra en studerendes perspektiv.

Appendiks B

Ekspertgruppens medlemmer

Glenn Ole Hellekjær er lektor ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning på Universitetet i Oslo hvor han bl.a. holder TEFL-kurser (Teaching English as a Foreign Language). Han har skrevet en doktorafhandling om studerendes engelskkundskaber på norske høgskoler og universiteter. I 2007 gennemførte han en undersøgelse af norsk erhvervslivs behov for medarbejdere med engelsk- og fremmedsprogskundskaber, og i 2010 har han gennemført en tilsvarende undersøgelse af statsforvaltningens behov. På nuværende tidspunkt beskæftiger han sig med projekter om studerendes sprogfærdigheder i engelsk på videregående uddannelser. Desuden er han forfatter til flere publikationer om engelsksproget undervisning på videregående uddannelser.

Hanne Leth Andersen er prorektor på RUC og tidligere direktør for CBS Learning Lab. I 2007-09 var hun professor i sprogdidaktik og universitetspædagogik ved Center for Undervisningsudvikling på Det Humanistiske Fakultet og Det Teologiske Fakultet ved AU. Hendes forskningsmæssige baggrund ligger inden for sprog og kommunikation, sprogdidaktik og universitetspædagogik, og den forskningsmæssige produktion dækker et bredt område inden for undervisning og uddannelse, dog med særligt fokus på vejledning, evaluering, eksamensformer og progression i læring og uddannelse. Hun er initiativtager til og medlem af styregruppen for det tværuniversitære SCKK-støttede projekt Internationalisering af uddannelserne: Udfordringer for universiteternes undervisere (2010-11).

Karen M. Lauridsen er lektor ved Institut for Sprog og Erhvervskommunikation ved Handelshøjskolen, Aarhus Universitet, seniorkonsulent i ASB Learning Styles Lab og medlem af Forskergruppen for Videnskommunikation hvor hun forsker i læring, læringsstile og sprogpolitik. Hun er tidligere prorektor ved Handelshøjskolen i Århus, Bologna-promotor for CIRIUS og formand for Rektorkollegiets arbejdsgruppe om sprogpolitik for de danske universiteter (2003). Hun har i mange år arbejdet med sprogpolitik og europæisk uddannelse og uddannelsespolitik. Hun er medlem af bestyrelsen for European Language Council og herunder formand for en Special Interest Group der arbejder med udfordringerne i forbindelse med det flersprogede og flerkulturelle klasseværelse. Hun er forfatter til en lang række publikationer, og hendes nuværende forskning koncentrerer sig om det internationale universitet og de sproglige og pædagogiske udfordringer som internationaliseringen medfører. Hun er medlem af styregruppen for det tværuniversitære SCKK-støttede projekt Internationalisering af uddannelserne: Udfordringer for universiteternes undervisere (2010-11).

Jan Nedertorp Nielsen er direktør for Global Recruitment i Vestas Wind Systems A/S. Han var i 1998-2007 ansat i Manpower A/S hvor han bl.a. var regional manager og besad en chefstilling. Siden 2007 har han arbejdet med HR i forskellige afdelinger i Vestas Wind Systems A/S. Han har specialiseret sig inden for forretnings- og personaleledelse, rekruttering, branding af medarbejdere, talentudvikling, strategisk HR og medarbejderlovgivning.

Adam Baden er studerende på Master of Science in International Business and Politics på CBS og har bl.a. erfaring som studievejleder og fra studienævn.

Appendiks C

Metode

Dette appendiks gør rede for de metoder og datakilder der er anvendt i undersøgelsen:

- Kortlægning
- Spørgeskemaundersøgelser blandt undervisere og studerende på engelsksprogede kandidatuddannelser
- Caseundersøgelser på fire engelsksprogede kandidatuddannelser.

Datakilderne er indsamlet i perioden marts til september 2010.

Kortlægning

EVA oplyste 29. januar 2010 universiteterne om den kommende undersøgelse og dens delelementer via e-mail. Medio februar blev en opfølgende e-mail sendt ud med en beskrivelse af kortlægningsprocessen. Universiteterne blev bedt om at udfylde et vedhæftet kortlægningsskema inden 10. marts. Kortlægningsskemaet indeholder en oversigt over samtlige af universitetets engelsksprogede kandidatuddannelser hvor alle delelementer udbydes på engelsk. For hver kandidatuddannelse blev universiteterne bedt om at oplyse om uddannelsen blev udbudt i studieåret 2009/10 eller først i 2010/11, om uddannelsen også udbydes på dansk, om undervisningssproget kan ændres til dansk hvis ingen studerende ønsker uddannelsen gennemført på engelsk, hvad starttidspunktet for uddannelsen var eller er, og hvilke adgangskrav der stilles til hhv. de studerendes og undervisernes engelskkundskaber. EVA var i besiddelse af samtlige kortlægningsoplysninger i april 2010. Universiteterne har været meget grundige i deres udfyldning af kortlægningsskemaerne, og oplysningerne vurderes dermed at være af høj kvalitet.

Spørgeskemaundersøgelser

Udarbejdelse og validering af spørgeskemaer

EVA udarbejdede på baggrund af deskresearch udkast til spørgeskemaer til hhv. undervisere og studerende på engelsksprogede kandidatuddannelser. Spørgeskemaerne blev derefter sendt til ekspertgruppen som kommenterede skemaerne. Skemaerne blev rettet til på baggrund af ekspertgruppens kommentarer og efterfølgende pilottestet.

En vigtig overvejelse i forbindelse med pilottesten var at spørgeskemaerne skulle være forståelige for en population bestående af en lang række nationaliteter. De forskellige nationaliteter kan opdeles i tre grupper, nemlig danskere, udlændinge med engelsk baggrund og udlændinge med ikke-engelsk baggrund. Da disse tre grupper kan tænkes at have ret forskellige forudsætninger for at forstå spørgeskemaet, var det vigtigt at alle tre grupper var repræsenteret i pilottesten. I pilottesten blandt undervisere indgik fire personer, og i pilottesten blandt studerende indgik fem personer. I begge pilottest var personer fra alle tre grupper repræsenteret.

Pilottesterne blev bedt om at forholde sig til om de spørgsmål, svarkategorier og begreber der blev anvendt i skemaerne, var relevante, forståelige og dækkende. Pilottesternes kommentarer blev noteret på systematisk vis, og vi ændrede som hovedregel kun i spørgeskemaet hvis flere pilottestere havde ensartede kommentarer eller ændringsforslag til samme spørgsmål.

Population og stikprøver

Populationen for de to undersøgelser er defineret som hhv. samtlige undervisere som underviste på første og andet år af de engelsksprogede kandidatuddannelser i forårssemesteret 2010, og samtlige studerende på det afsluttende år af de engelsksprogede kandidatuddannelser.

For tre af universiteterne har vi ikke fået oplysninger om alle undervisere. Det betyder at vi ikke kender den eksakte størrelse af populationen. Det er et problem i forhold til at trække en simpel tilfældig stikprøve fra den samlede population. Vi har løst dette problem ved at estimere disse gruppers størrelse. Da vi kender forholdet mellem antal undervisere og antal studerende på de andre universiteter, kan vi estimere antallet af undervisere på de resterende tre universiteter. Vi har på det grundlag konstrueret et samlet populationsdatasæt med dummy-oplysninger for de pågældende tre universiteter.

Underviserne på de naturvidenskabelige kandidatuddannelser på AU indgår ikke i stikprøven, da vi ikke fik kontaktoplysningerne på disse i rette tid til at kunne gennemføre spørgeskemaundersøgelsen.

Stikprøverne for begge undersøgelser er trukket ud fra princippet om at have færrest muligt respondenter, men stadigvæk opnå data med tilstrækkelig stærk udsagnskraft. Den estimerede population for undervisere er 1.704 undervisere, og der er trukket en stikprøve på 628. Populationen af studerende er 6.922 studerende, og der er trukket en stikprøve på 730.

Undersøgelsernes gennemførelse
Spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende blev gennemført som en webbaseret undersøgelse i maj og juni 2010. Der blev indsamlet både e-mail-adresser og postadresser på de studerende. Erfaringsmæssigt ved vi at det kan være svært at få studerende til at deltage i spørgeskemaundersøgelser. Vi har derfor gjort en stor indsats for at øge svarprocenten for denne undersøgelse. En uge inden igangsættelse af spørgeskemaundersøgelsen sendte vi en e-mail til samtlige deltagende studerende. E-mailen informerede bl.a. om formålet med undersøgelsen og undersøgelsens målgruppe og gjorde opmærksom på at alle der besvarede spørgeskemaet, deltog i lodtrækningen om tre gavekort til en værdi af 500 kr. Ved igangsættelse af spørgeskemaundersøgelsen fik samtlige respondenter en invitation til undersøgelsen pr. e-mail. Derefter blev der sendt to påmindelser pr. e-mail og yderligere en påmindelse via brev.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere er ligeledes gennemført som en webbaseret undersøgelse i maj og juni 2010. Der blev udelukkende indsamlet e-mail-adresser på underviserne. Ved igangsættelse af spørgeskemaundersøgelsen fik samtlige respondenter en invitation til undersøgelsen pr. e-mail. Derefter blev der sendt to påmindelser pr. e-mail.

Svarprocenter og bortfald
Tabel 21 viser svarprocenten for de to spørgeskemaundersøgelser.

Tabel 21
Svarprocenter for spørgeskemaundersøgelserne

	Antal udsendte skemaer	Antal indkomne svar	Svarprocent
Spørgeskemaundersøgelse blandt studerende	726	254	35 %
Spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere	621	342	55 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt undervisere og studerende på engelsksprogede kandidatuddannelser.
Note: Bemærk at antallet af udsendte skemaer afviger marginalt fra stikprøvestørrelserne (hhv. 730 for studerende og 628 for undervisere). Det skyldes at vi i forbindelse med gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelsen er blevet gjort opmærksom på at få personer ikke har været en del af de to populationer, hvorfor de efterfølgende et trukket ud af undersøgelsen.

Det fremgår af tabellen at svarprocenten for undersøgelserne er hhv. 35 % for studerende og 55 % for undervisere. Især svarprocenten for de studerende er lav. En lav svarprocent er et problem hvis de personer der har besvaret skemaet, adskiller sig systematisk fra den samlede population. Det er især et problem hvis denne systematiske forskel forekommer på variable som kan tænkes at have sammenhæng til centrale holdningsvariable i spørgeskemaet. I det følgende analyseres bortfaldet for de to undersøgelser i forhold til variablen region. Vi ville gerne have gennemført bortfaldsanalysen på variablen fakultetstype, men de oplysninger vi har modtaget fra universiteterne, har været for mangelfulde til meningsfuldt at kunne foretage denne analyse. Regionsvariablen kan dog også i nogen grad tænkes at have betydning for respondenternes svar i forhold til

holdningsvariable og kan dermed også indikere kvaliteten af data. Tabel 22 viser fordelingerne på variablen for hhv. populationerne og for de personer der har deltaget i de to spørgeskemaundersøgelser.

Tabel 22
Population og deltagere for hhv. studerende og undervisere, fordelt på region

	Population		Deltagere	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Region				
Studerende				
Region Hovedstaden	3.765	54,4 %	154	60,6 %
Region Sjælland	1.625	23,5 %	35	13,8 %
Region Syddanmark	254	3,7 %	13	5,1 %
Region Nordjylland	499	7,2 %	22	8,7 %
Region Midtjylland	779	11,3 %	30	11,8 %
Total	6.922	100,0 %	254	100,0 %
Undervisere				
Region Hovedstaden	753	50,8 %	140	50,7 %
Region Sjælland	152	10,3 %	30	10,9 %
Region Syddanmark	144	9,7 %	29	10,5 %
Region Nordjylland	283	19,1 %	53	19,2 %
Region Midtjylland	150	10,1 %	24	8,7 %
Total	1.482	100,0 %	276	100,0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelser blandt undervisere og studerende på engelsksprogede kandidatuddannelser.

For de studerende finder vi ved en chi i anden-test at der er signifikant forskel på fordelingerne for populationen og deltagerne i forhold til regionsvariablen[4]. Af tabellen fremgår det at forskellen mellem fordelingerne for populationen og deltagerne for de studerendes vedkommende er størst i Region Sjælland hvor der er en forskel på 9,7 % og dermed færre svar end forventet. Næststørst forskel er der mellem fordelingen for population og deltagere i Region Hovedstaden hvor der er en forskel på 6,2 % og dermed flere svar end forventet. For de resterende regioner er der tale om mindre forskelle på højst 1,5 %. Bortfaldsanalysen viser dermed at data ikke er repræsentative i forhold til region. Dette forhold kombineret med den relativt lave svarprocent betyder at kvaliteten af disse data ikke er lige så høj som data for spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere. Det kan derfor ikke udelukkes at resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt studerende udelukkende gælder for de respondenter der har deltaget i undersøgelsen, og dermed ikke er repræsentative for populationen af studerende på engelsksprogede kandidatuddannelser. Det har den konsekvens at vi vægter data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere højest i de tilfælde hvor data fra de to spørgeskemaundersøgelser viser forskellige resultater inden for det samme tema.

For underviserne finder vi ved en chi i anden-test at der ikke er signifikant forskel mellem fordelingerne for populationen og deltagerne i forhold til regionsvariablen. Af tabellen fremgår det desuden at forskellen mellem fordelingerne for populationen og de besvarede for alle regioner er højst 1,4 %. Bortfaldsanalysen viser dermed at data er repræsentative i forhold til region. Dette kombineret med den acceptable svarprocent betyder at data vurderes have en relativt høj kvalitet.

Analyse af spørgeskemadata
Analysen af de indkomne besvarelser på spørgeskemaundersøgelserne baserer sig på frekvenstabeller for samtlige spørgsmål og på kryds af svarfordelinger på udvalgte spørgsmål. Den bivariate analyse er foretaget med udgangspunkt i projektgruppens diskussion af interessante resultater fra undersøgelsen og bidrager dermed til at identificere evt. sammenhænge mellem respondenternes svar og baggrundskarakteristika. Der er anvendt signifikanstest for at tage højde for evt. tilfældige målefejl.

[4] *Testen er foretaget ved 0,05 signifikansniveau*

Caseundersøgelser
På baggrund af universiteternes indberetninger om de studerende der i 2009 var indskrevet på engelsksprogede kandidatuddannelser, blev fire universiteter udvalgt til caseundersøgelser. Caseundersøgelserne har haft til formål at danne grundlag for en mere dybdegående analyse af udfordringer og muligheder i forbindelse med engelsksprogede kandidatuddannelser. Samtidig har caseundersøgelserne haft til formål at undersøge hvilke tiltag universiteterne gør for at kvalitetssikre den engelsksprogede undervisning.

De fire universiteter blev udvalgt på baggrund af at der skulle være en vis geografisk spredning, at kandidatuddannelserne på universiteterne så vidt muligt skulle dække nogle af de uddannelsesmæssige hovedområder, at kandidatuddannelserne skulle have eksisteret som engelsksprogede i en årrække, at der så vidt muligt skulle være en fordeling mellem danske og internationale studerende på 60/40, og at kandidatuddannelserne skulle have en vis størrelse af hensyn til rekruttering til fokusgruppeinterviewene.

Ud fra disse kriterier blev følgende kandidatuddannelser valgt:
- Master of Science in Public Health på SDU, Campus Esbjerg
- Master of European Studies på AU
- Master of Science in Engineering (Computer Science and Engineering) på DTU
- Master of International Marketing and Management på CBS.

Caseundersøgelserne omfattede interview med institut- og studieledelse, fokusgruppeinterview med studerende, fokusgruppeinterview med undervisere og observation af undervisning.

Tabel 23
Antal interviewpersoner og navn på kursus i forbindelse med observeret undervisning

	Ledelse	Studerende	Undervisere	Observeret undervisning
SDU, Campus Esbjerg	2	8	7	Health Policy
AU	4	5	5	Analysing Culture and Society
DTU	4	10	9	Algorithms and Data Structures 2
CBS	3	3	2	Management Accounting

I hvert besøg deltog en ekspert fra ekspertgruppen og en evalueringskonsulent og en evalueringsmedarbejder fra EVA. Der blev taget referat af alle interview og fokusgruppeinterview, ligesom de blev optaget elektronisk.

Caseundersøgelserne forløb planmæssigt. De relevante ledere deltog i interviewene på ledelsesniveau, og fokusgruppeinterviewene havde i de fleste tilfælde det rette deltagerantal. Under samtlige interview blev temaerne i interviewguiden grundigt afdækket, og interviewene leverede dermed data af høj kvalitet til de videre analyser. På CBS var der dog meget få deltagere i fokusgruppeinterviewene. Vi vurderer dog at det ikke har nogen direkte betydning for den overordnede datakvalitet eller for rapportens analyser.

Appendiks D

Litteratur om engelsksproget undervisning

Vil du læse mere om engelsksproget undervisning, henviser ekspertgruppen bag denne undersøgelse til nedenstående litteraturliste som dog ikke er en komplet oversigt over litteratur om emnet.

Airey, J. (2009). *Science, Language and Literacy. Case Studies of Learning in Swedish University Physics* (Vol. 81). Uppsala.

Airey, J. (2010). The Ability of Students to Explain Science Concepts in Two Languages in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Airey, J. & Linder, C. (2006). Language and the experience of learning university physics in Sweden. *European Journal of Physics*, 27(3), 553-560.

Airey, J. & Linder, C. (2007). Disciplinary learning in a second language: A case study from university physics. In R. Wilkinson & V. Zegers (Eds.), *Researching content and language integrationin higher education* (pp. 161-171). Maastricht: Maastricht Univeristy Language Centre.

Björkman, B. (2010). So You Think You Can ELF: English as Lingua Franca as the Medium of Instruction in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Didriksen, T. (2009). *Engelsk som undervisningssprog på de danske universiteter. En empirisk undersøgelse af danske førsteårsstuderendes holdninger og indgangskompetencer.* Københavns Universitets Humanistiske Fakultet.

Hellekjaer, G. O. (2004). Unprepared for English-medium instruction: A critical look at beginner students. In R. Wilkinson (Ed.), *Integrating Content and Language* (pp. 147-161). Maastricht: University of Maastricht.

Hellekjær, G. O. (2006). Screening criteria for English-medium programmes: a case study. In R. Wilkinson, V. Zegers & C. v. Leuven (Eds.), *Bridging the Assessent Gap in English-Medium Higher Education* (Vol. 40, pp. 43-60). Bochum: AKS-Verlag.

Hellekjær, G. O. (2007). The Implementation of Undergraduate Level English Medium Programs in Norway: An Explorative Case Study. In R. Wilkinson & V. Zegers (Eds.), Researching *Content and Language Integration in Higher Education*. Nijmegen, Maastricht: Valkhof Pers & Maastricht University.

Hellekjær, G. O. (2009).Academic English reading proficiency at the university level: A Norwegian case study. *Reading in a Foreign Language*, vol. 21,2.

Hellekjær, G. O. (2010). Lecture Comprehension in English-Medium Higher Education in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Hellekjær, G. O. & Westergaard, M. R. (2003). An exploratory survey of content learning though English at Nordic universities. In C. van Leeuwen & R. Wilkinson (Eds.), *Multilingual Approaches in University Education* (pp. 65-80). Maastricht: Universiteit Maastricht.

Jacobs, C. (2006). Integrated assessment pracices – when language and content lecturers collaborate. In R. Wilkinson, V. Zegers & C. v. Leeuwen (Eds.), *Bridging the Assesment Gap in English-Medium Higher Education*. Bochum: AKS Verlag.

Jakobsen, A. S. (2009). *…Ellers er det bare lige ud ad landevejen. En interviewundersøgelse af ti underviseres holdninger til og erfaringer med engelsk som undervisningssprog ved Det Biovidenskabelige Fakultet (LIFE), Københavns Universitet.* Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Købehavns Universitet.

Jensen, C., Stenius Stæhr, L. & Thøgersen, J. (2009). *Underviseres holdninger til engelsk som undervisningssprog – en spørgeskemaundersøgelse på Københavns Universitet*. Center for Internationalisering og Parallelsproglighed. Københavns Universitet.

Jochems, W., Snippe, J., Smid, H. J. & Verveij, A. (1996). The academic progress of foreign students: study achievement and study behaviour. *Higher Education, 31*, 325-339.

Klaassen, R. (2001). *The International University Curriculum: Challenges in English-Medium Engineering Education.* Delft: Delft Univeristy of Technology.

Klaassen, R. & Bos, M. (2010). English Language Screening for Scientific Staff at Delft University of Technology in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Klaassen, R. D. & Graaf, E. d. (2000). Meeting the demands of a changing environment. In J. Michel (Ed.), *The Many Facets of International Education of Engineers*. Rotterdam: Balkema.

Ljosland, R. (2008). *Lingua franca, prestisjespråk og forestilt fellesskap: om engelsk som akademisk språk i Norge: et kasusstudium i bred kontekst.* Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Det historisk-filosofiske fakultet, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Trondheim.

Ljosland, R. (2010). Teaching through English: Monolingual Policy Meets Multilingual Practice in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Maiworm, F. & Wächter, B. (2008). *English-taught programmes in European higher education: the picture in 2007*. Bonn: Lemmens.

Räsänen, A. (1999). Teaching and Learning through a Foreign Language in Tertiary Settings. In S. Tella, A. Räsänen & A. Vähäpassi (Eds.), *Teaching through a Foreign Language: From Tool to Empowering Mediator*. Helsinki: Higher Education Evaluation Council.

Räsänen, A. (2000). *Learning and Teaching through English at the University of Jyväskylä* (No. 4). Jyväskylä, Finland: Jyväskylä University Language Centre.

Schwach, V. (2009). *Masterprogrammer på engelsk i Norge. I bredde og nisjer* (No. 36). Oslo: Norsk insitutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

Shaw, P., Irvine, A., Malmström, H. & Pecorariin, D. (2010) Intertextual Episodes in Lectures: A Classification from the Perspective of Incidental Learning from Reading in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Tange, H. (2008). International Education as Intercultural learning. An Employee Perspective. In M. Hellstén & A. Reid (eds) *Researching International Pedagogies*. Springer Science + Business Media.

Tange, H. (2010). Caught in the Tower of Babel. University lecturers' experiences with internationalization. *Language and Intercultural Communication*, vol. 10,2.

Tange, H., (2010). *Undervisererfaringer med internationalisering.* Aarhus School of Business, Aarhus University

van Leeuwen C. & R. Wilkinson (Eds.) (2003). *Multilingual Approaches in University Education*. Maastricht: Universiteit Maastricht.

Wilkinson, R. (Ed.) (2004). *Integrating Content and Language*. Maastricht: University of Maastricht.

Wilkinson, R. (2010). Enhancing Lecture Interaction through Live SMS in *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* no 45-2010, Aarhus School of Business, Aarhus University.

Wilkinson, R., Zegers V. & Van Leeuwen, C. (Eds.) (2006). *Bridging the Assesment Gap in English-Medium Higher Education*. Bochum: AKS Verlag.

Wilkinson, R. & Zegers, V. (Eds.) (2007). *Researching content and language integrationin higher education.* Maastricht: Maastricht Univeristy Language Centre.

Vinke, A. A. (1995). *English as the medium of instruction in Dutch engineering education*. Delft University of Technology, Delft.

Vinke, A. A. & Jochems, W. M. G. (1993). English proficiency and academic success in international postgraduate education. *Higher Education, 26*, 275-285.

Vinke, A. A., Snippe, J. & Jochems. W. (1998). English-medium Content Courses in Non-English Higher Education: a study of lecturer experiences and teaching behaviours. *Teaching in Higher Education, 3*, 383-394.

Appendiks E

Kortlægning af engelsksprogede kandidatuddannelser

Dette appendiks indeholder en oversigt over hvert universitets udbud af engelsksprogede kandidatuddannelser i studieåret 2009/10. Oversigterne er lavet på baggrund af EVA's kortlægning af kandidatuddannelserne. Se evt. appendiks B for en beskrivelse af hvordan data er indsamlet.

Tabel 24
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Københavns Universitet fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Humaniora			
	Master of Philosophy	X	-
	Master of Applied Cultural Analysis	-	-
	Master of Cognition and Communication	-	-
	Master of Film Studies	X	-
	Master of Media Studies	X	-
	Master of Assyriology	X	X
	Master of Near Eastern Archeology and Islamic Archeology	X	X
	Master of Egyptology	X	X
Naturvidenskab			
	Master of Physics	X	X
	Master of Mathematics-Economics	X	X
	Master of Mathematics	X	X
	Master of Bioinformatics	-	X
	Master of Molecular Biomedicine	-	-
	Master of Geology-Geoscience	X	X
	Master of Biochemistry	X	X
	Master of Biology	X	X
	Master of Computer Science	X	X
	Master of eScience	X	X
	Master of Geography & Geoinformatics	X	X
	Master in Human Physiology	X	X
	Master in Humanities and Social Sport Sciences	X	X
	Master of Chemistry	X	X
	Master of Statistics	X	X

Fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Naturvidenskab			
	Master of Actuarial Mathematics	X	X
	Master of Nanoscience (hed tidligere nanoteknologi)	X	X
LIFE (Det Biovidenskabelige Fakultet)	MSc in Agricultural Development	-	-
	MSc in Agricultural Economics	-	-
	MSc in Agriculture	-	-
	MSc in Biology – Biotechology	-	-
	MSc in Environmental and Natural Resource Economics	-	-
	MSc in Environmental Chemistry and Health	-	-
	MSc in Food Science and Techology	-	-
	MSc in Forest and Nature Management	-	-
	MSc in Horticultural Sciences	-	-
	MSc in Landscape Architecture	-	-
	MSc in Parasitology	-	-
	MSc in Process Analytical Technology	-	-
Samfundsvidenskab			
	Master of Economics	X	-
	Master in Anthropology	X	-
	Master in Anthropology and People-Centred Business	-	-
Teologi			
	MA in African Studies	-	-
	Master of The Religious Roots of Europe	-	-
I alt	42	23	19

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 25
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Aarhus Universitet fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Humaniora			
	Master of European Studies	-	-
	Master of Philosophy	X	X
	Master of Cognitive Semiotics	-	-
	Master of International Studies	-	-
DPU (Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet)	Master of Lifelong Learning: Politics and Management	-	-
Teologi			
	Master programme: The Religious Roots of Europe	-	-
Samfundsvidenskab			
	Master of Science in Engineering (Technology Based Business Development)	-	X
	Master of Science in Economics and Management	-	X
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet	Master of Science in Economics and Business Administration	-	-
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet	Master of Arts in International Business Communication – Corporate Communication	X	-
Naturvidenskab			
DJF (Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet)	Master of Agro-Environmental Management	-	X
DJF	Master of Agrobiology	-	X
DJF	Master of Molecular Nutrition and Food Technology		X
	Master's degree programme in Astronomy	-	X
	Master's degree programme in Bioinformatics	-	X
	Master's degree programme in Biology	-	X
	Master's degree programme in Architectural Engineering	-	X
	Master's degree programme in Computer Science	-	X
	Master's degree programme in Physics	-	X
	Master's degree programme in Geology	-	X
	Master's degree programme in Sport Sciences	-	X
	Master's degree programme in Chemistry	-	X
	Master's degree programme in Mathematics	-	X
	Master's degree programme in Mathematics–Economics	-	X
	Master's degree programme in Medical Chemistry	-	X
	Master's degree programme in Engineering (Applied Mechanics)	-	X
	Master's degree programme in Molecular Biology	-	X

Fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Naturvidenskab			
	Master's degree programme in Nanoscience	-	X
	Master's degree programme in Engineering (Optics and electronics)	-	X
	Master's degree programme in Science and Technology (Optics and electronics)	-	X
	Master's degree programme in Engineering (Process Technology)	-	X
	Master's degree programme in Science and Technology (Process Technology)	-	X
	Master's degree programme in Statistics	-	X
	Master's degree programme in Technical Physics	-	X
	Master's degree programme in Engineering (Technical Geology)	-	X
	Master's degree programme in Science and Technology (Technical Geology)	-	X
	Master's degree programme in Engineering (Information Technology)	-	X
	Master's degree programme in Science and Technology (Information Technology)	-	X
	Master's degree programme in History of Science	-	X
I alt	39	2	32

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 26
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Syddansk Universitet fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Humaniora			
	Master of Maritime Archaeology	-	-
	Master of Middle East Studies	-	-
	Master of Business Language and Culture	-	X
	Master of International Tourism and Leisure Management	-	X
Samfundsvidenskab			
	Master of Economics and Business Administration	X	X
	Master of Economics	X	X
	Master of Innovation and Business	-	-
Naturvidenskab			
	Master of Science in Biology	-	-
	Master of Science in Physics	-	-
	Master of Science in Mathematics	-	-
	Master of Science in Chemistry	-	-
	Master of Biotechnology	-	-
	Master of Computer Science	-	-
	Master of Environmental Biology	-	-
	Master of Molecular Biology	-	-
	Master of Interdisciplinary Science Studies	-	-
Sundhedsvidenskab			
	Master of Public Health	-	X
Teknisk videnskab			
	Master of Product Development and Innovation	-	-
	Master of Mechatronics (Engineering)	-	-
I alt	19	2	5

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 27
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Roskilde Universitet fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Samfundsvidenskab			
	Master of Global Studies	-	-
	Master of International Development Studies	X	-
	Master of Economics and Business Administration	X	-
	Master of Business Studies	X	-
	Master of EU studies	-	-
Humaniora			
	Master of Communication	X	-
	Master of Cultural Encounters	X	-
	Master of English	X	-
Naturvidenskab			
	Master of Chemistry	X	-
	Master of Computer Science	X	-
	Master of Environmental Biology	X	-
	Master of Mathematics	X	-
	Master of Molecular Biology	X	-
	Master of Technological and Socio-Economic Planning	X	-
I alt	14	12	0

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 28
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Aalborg Universitet fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Samfundsvidenskab			
	Master of European Studies (Social Science)	-	-
	Master of Chinese Area Studies	-	-
	Master of International Business Economics	-	-
	Master of International Marketing	-	-
	Innovation, Knowledge and Economic Dynamics (MIKE-E)/Innovation, Knowledge and Entrepreneurial Dynamics (MIKE-B)	-	-
Humaniora			
	Master of Culture, Communication and Globalisation	-	-
	Master of Tourism	-	-
	Master of Information Architecture	X	X
Teknisk videnskab			
	Civilingeniør i informationsteknologi/Master of Science (MSc) in Engineering in Information Technology	-	X
	Cand.scient.techn. i informationsteknologi/Master of Science (MSc) and Technology in Information Technology	-	X
	Cand.scient.techn. i maskin og produktion/Master of Science (MSc) and Technology in Production	-	X
	Civilingeniør i innovativ kommunikationsteknik og entrepreneurskab/Master of Science (MSc) in Engineering (Innovative Communication Technologies and Entrepreneurship)	-	X
	Civilingeniør i arkitektur og design/Master of Science (MSc) in Engineering in Architecture and Design	-	X
	Cand.scient.techn. i kemi, miljøteknik og bioteknologi/Master of Science (MSc) and Technology in Applied Chemistry, Environmental Technology and Biotechnology	-	X
	Civilingeniør i bygge- og anlægskonstruktion/Master of Science (MSc) in Engineering, Structural and Civil Engineering	-	X
	Softwareingeniør/Master of Science (MSc) in Engineering in Software Engineering	-	X
	Civilingeniør i nanoteknologi/Master of Science (MSc) in Engineering in Nanotechnology	-	X
	Civilingeniør i by-, energi- og miljøplanlægning/Master of Science (MSc) in Engineering in Urban, Energy and Environmental Planning	-	X

Fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Teknisk videnskab			
	Cand.scient.techn. i arkitektur og design/Master of Science (MSc) and Technology in Architectural Design	-	X
	Civilingeniør i indeklima og energi/Master of Science (MSc) in Engineering in Indoor Environmental Engineering	-	X
	Civilingeniør i vand og miljø/Master of Science (MSc) in Engineering in Water and Environment	-	X
	Civilingeniør i kommunikationsnetværk/Master of Science (MSc) in Engineering in Communication Systems	-	
	Civilingeniør i proceskontrol/Master of Science (MSc) in Engineering in Control Engineering	-	X
	Civilingeniør i signalbehandling/Master of Science (MSc) in Engineering in Signal Processing	-	X
	Civilingeniør i telekommunikation/Master of Science (MSc) in Engineering in Telecommunication	-	X
	Cand.scient.techn. i international teknologiledelse/Master of Science (MSc) and Technology in International Technology	-	X
	Civilingeniør i miljøteknik/Master of Science (MSc) in Engineering in Environmental Engineering	-	X
	Civilingeniør i datateknik/Master of Science (MSc) in Engineering in Computer Engineering	-	X
	Civilingeniør i kemiteknik/Master of Science (MSc) in Engineering in Chemical Engineering (Esbjerg)	-	X
	Civilingeniør i kemi/Master of Science (MSc) in Engineering in Chemistry	-	X
	Landinspektør/Master of Science (MSc) in Surveying in Planning and Management	-	X
	Cand.scient.techn. i landinspektørvidenskab/Master of Science (MSc) and Technolgy in Surveying, Planning and Land Management	-	X
	Civilingeniør i sundhedsteknologi/Master of Science (MSc) in Engineering in Biomedical Engineering and Informatics	-	X
	Civilingeniør i bioteknologi/Master of Science (MSc) in Biotechnology	-	X
	Civilingeniør i design af mekaniske systemer/Master of Science (MSc) in Engineering in Mechanical Systems	-	-
	Civilingeniør i strømnings- og forbrændingsteknik/Master of Science (MSc) in Engineering in Fluids and Combustion Engineering	-	X

Fortsættes næste side …

… fortsat fra forrige side

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Teknisk videnskab			
	Civilingeniør i international teknologiledelse/Master of Science (MSc) in Engineering in International Technology Management	-	-
	Civilingeniør i medicinsk bioteknologi/Master of Science (MSc) in Engineering, Medical Biotechnology	-	X
	Master of Science (MSc) in Engineering in Electronics and Information Technology	-	X
Naturvidenskab			
	Cand.scient. i klinisk videnskab og teknologi/Master of Science (MSc) in Clinical Science and Technology	-	X
	Cand.scient. i Medialogi/Master of Science (MSc) in Medialogy	-	X
	Cand.it. i softwarekonstruktion/Master of Science (MSc) in Information Technology, Software Development	-	X
	Cand.scient. i produkt- og designpsykologi/Master of Science (MSc) in Engineering Psychology	-	X
	Cand.scient. i datalogi/Master of Science (MSc) in Computer Science	-	X
	Cand.scient. i informatik/Master of Science (MSc) in Informatics	-	X
	Cand.scient. i geografi/Master of Science (MSc) in Geography	-	X
I alt	46	1	36

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 29
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Danmarks Tekniske Universitet fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Teknisk videnskab			
	Kandidatuddannelsen i akvatisk videnskab og teknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i anvendt kemi	-	X
	Kandidatuddannelsen i bioteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i byggeteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i bygningsdesign	-	X
	Kandidatuddannelsen i bæredygtig energi	-	X
	Kandidatuddannelsen i design og innovation	-	X
	Kandidatuddannelsen i digitale medieteknologier	-	X
	Kandidatuddannelsen i elektroteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i fysik og nanoteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i fødevareteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i informationsteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i kemisk og biokemisk teknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i konstruktion og mekanik	-	X
	Kandidatuddannelsen i lyd og akustisk teknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i matematisk modellering og computing	-	X
	Kandidatuddannelsen i materiale- og procesteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i miljøteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i olie- og gasteknologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i planlægning, innovation og ledelse	-	X
	Kandidatuddannelsen i systembiologi	-	X
	Kandidatuddannelsen i telekommunikation	-	X
	Kandidatuddannelsen i transport og logistik	-	X
	Kandidatuddannelsen i vindenergi	-	X
I alt	24	0	24

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 30
Engelsksprogede kandidatuddannelser på Copenhagen Business School fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Samfundsvidenskab			
	Master of Economics and Business Administration	X	-
	Master of International Business and Politics	-	-
	Master of Organizational Innovation and Entrepreneurship	-	-
	Master of Service Management	-	-
	Master of Business Language and Culture	-	-
	Master of Creative Business Processes	-	-
	Master in Advanced Economics and Finance	-	-
I alt	7	1	0

Kilde: EVA's kortlægning 2010.

Tabel 31
Engelsksprogede kandidatuddannelser på IT-Universitetet i København fordelt på hovedområder 2009/10

		Uddannelsen udbydes også på dansk	Uddannelsen kan ændre undervisningssprog til dansk såfremt ingen internationale eller danske studerende ønsker undervisningen gennemført på engelsk
Naturvidenskab			
	Master of Software Development and Technology	-	-
	Master of Media Technology and Games	-	-
I alt	2	0	0

Kilde: EVA's kortlægning 2010.